

**Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління**

Ольга Кузьмук

**ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ І
СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ**

Методичні рекомендації для здобувачів освіти спеціальності «Соціологія»

Луцьк-2024

УДК 316.34:36.444(072)

К 89

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 3 від 22.11.2024р.)

Рецензент:

Піменова О. О., кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціогуманітарних технологій Луцького національного технічного університету

Кузьмук О.М.

К 89 Теорії соціальної стратифікації і соціальної мобільності: методичні рекомендації для здобувачів освіти спеціальності «Соціологія». Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2024. 86 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до діючого силабуса з освітнього компонента «Теорії соціальної стратифікації і соціальної мобільності» для здобувачів освіти спеціальності «Соціологія» закладів вищої освіти. Методичні рекомендації містять опис пропонованих для розгляду лекційних тем та тем для практичних занять, завдання для проведення лабораторних занять, завдання з елементами дослідницької роботи, питання для самостійної роботи, глосарій основних понять, додатки, список літератури.

Основна мета методичних рекомендацій – організація самостійної роботи студента.

УДК 316.34:36.444(072)

© Кузьмук О. М. 2024

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Мета і завдання освітнього компонента, його місце у освітньому процесі.....	7
Структура освітнього компонента.....	10
Теми практичних занять	13
Теми лабораторних занять.....	15
Тематика ІНДЗ.....	17
Політика оцінювання.....	19
Підсумковий контроль.....	21
Рекомендована література	24
Глосарій.....	28
Додатки.....	37

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності» посідає важливе місце в підготовці фахівців-магістрів спеціальності «Соціологія». Вона покликана поглибити знання студентів про природу, механізми та наслідки соціального нерівності, а також процеси вертикальної та горизонтальної мобільності в сучасному суспільстві.

Соціальна стратифікація є однією з фундаментальних характеристик будь-якого суспільства. Вона відображає наявність соціальних груп, що різняться за своїм становищем, доступом до ресурсів та можливостями впливу. Вивчення механізмів відтворення та трансформації соціальної ієрархії дає змогу краще зрозуміти особливості функціонування та розвитку сучасних соціальних систем.

Не менш важливим є дослідження процесів соціальної мобільності, тобто переміщення індивідів і груп між різними позиціями в соціальному просторі. Аналіз каналів, швидкості та напрямків мобільності розкриває ступінь відкритості суспільства, рівень його соціальної справедливості та перспективи соціальної трансформації.

Ці знання мають неабияке значення для соціологів, адже дають змогу пояснювати широке коло соціальних явищ - від нерівності в доступі до освіти й охорони здоров'я до міжгенераційної передачі соціального статусу, впливу структурних криз на соціальну стратифікацію тощо. Крім того, вони формують міцне підґрунтя для дослідницької, аналітичної та експертної діяльності в різноманітних сферах суспільного життя.

Мета даних методичних рекомендацій - допомогти ефективно опанувати ключові теоретичні концепції, методологічні підходи та емпіричні результати, напрацьовані в рамках дослідження соціальної стратифікації та мобільності. Вони міститимуть детальну інформацію щодо змісту та структури навчальної дисципліни, рекомендації з організації самостійної роботи, а також критерії оцінювання результатів навчання.

Здобуті знання та навички дадуть можливість глибше аналізувати соціальну реальність, розвивати критичне мислення та формувати науково обґрунтовані пропозиції щодо подолання нерівності й створення більш розвинутого суспільства соціальної справедливості.

Навчальна дисципліна «Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності» розкриває ключові теоретичні підходи до вивчення нерівності та переміщень у соціальному просторі.

Основні теми, що вивчаються в межах курсу:

Концепції соціальної стратифікації. Тут розглядаються класичні та сучасні теорії стратифікації, такі як теорії Карла Маркса, Макса Вебера, Талкотта Парсонса, П'єра Бурдьє та інших видатних соціологів. Аналізуються основні виміри соціальної нерівності - клас, статус, влада.

Механізми відтворення соціальної ієрархії. Вивчаються процеси, що забезпечують збереження та легітимацію нерівного розподілу ресурсів у суспільстві, зокрема роль освіти, сім'ї, політичної системи.

Соціальна мобільність: сутність, типи, чинники. Розглядаються горизонтальна та вертикальна мобільність, її інституційні канали, особливості міжгенераційної мобільності.

Нерівність та соціальна мобільність у сучасному українському суспільстві. Аналізуються емпіричні дослідження стратифікаційних процесів і тенденцій мобільності в незалежній Україні.

Соціальна політика та подолання нерівності. Обговорюються можливі шляхи зменшення соціальної поляризації, забезпечення рівних можливостей та справедливості в суспільстві.

Вивчення цих аспектів дає можливість студентам глибше зрозуміти механізми відтворення та трансформації нерівності, оцінити перспективи соціальної мобільності в Україні, а також розробляти обґрунтовані пропозиції щодо соціальної політики.

Дисципліна «Теорії соціальної стратифікації і соціальної мобільності» є важливою для розуміння сучасних суспільних процесів, адже вона пояснює,

чому в будь-якому суспільстві існують групи з нерівним доступом до ресурсів, влади та престижу. Крім того, вона дозволяє прослідкувати, як змінюється становище людей у соціальній ієрархії протягом життя та між поколіннями.

Концепція соціальної мобільності дає змогу проаналізувати, за яких умов представники різних соціальних класів можуть підвищити або втратити свій статус. Дослідники виділяють такі основні канали мобільності, як освіта, шлюб, членство в організаціях тощо.

Важливим аспектом є також вивчення впливу держави та її соціальної політики на процеси стратифікації. Заходи, спрямовані на перерозподіл ресурсів, надання рівних можливостей чи підтримку незахищених верств населення, можуть суттєво змінити структуру нерівності в суспільстві.

Загалом, аналіз соціальної стратифікації та мобільності дає дуже важливу інформацію для розуміння життєвих шансів різних груп людей, а також ключових трендів та викликів сучасного світу. Ці знання можуть бути корисними як для науковців, так і для всіх, хто цікавиться соціальними процесами.

Мета і завдання освітнього компонента.

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

Метою освітнього компонента є сформувати у здобувачів вищої освіти компетентності в контексті теорій соціальної стратифікації.

Основне завдання навчальної дисципліни полягає у сприянні соціологічної підготовки магістрів у професійній діяльності у галузі формування комплексу соціологічних знань з теорій соціальної стратифікації та соціальної мобільності. По завершенню вивчення освітнього компонента «Теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності» магістри повинні отримати **знання**:

— щодо таких понять як: соціальний простір, статус, верства, страта, стратифікація, клас, класова структура, критерії стратифікації, мобільність, канали соціальної мобільності, маргінал, маргінальність, андерклас, поляризація суспільства, диференціація суспільства, міграції, індекс людського розвитку, расова дистанція;

—соціологічних концепцій соціальної стратифікації та соціальної мобільності;

—про основні методи соціологічного дослідження соціальної стратифікації та соціальної мобільності;

— щодо адекватного сприйняття, критичного осмислення і тлумачення процесів соціальної стратифікації;

— для оцінювання конкретної життєвої ситуації, визначення соціального статусу як власного та і інших представників певного соціального оточення;

— характеризувати історичні типи стратифікації;

уміння:

— зіставляти історичні стратифікаційні системи з сучасною системою стратифікації;

— визначати статусний портрет особи та соціальної групи;

— аналізувати особливості класової структури та критерії формування класів в українському суспільстві;

— характеризувати сутність та складові елементи індексу людського розвитку (ІЛР);

— відбирати індикатори для визначення класової приналежності індивіда чи соціальної групи;

— адекватно сприймати, критично осмислювати і тлумачити соціальні процеси та явища.

Результати навчання (Компетентності).

Основним результатом навчання є розуміння предметної області застосування знань теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності, вміння поєднувати теоретичні знання з вмінням використовувати їх у дослідницькій практиці.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Здатність працювати автономно.

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт

ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні компетентності:

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.

СК06. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання:

ПР01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПР02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем

українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.

ПР03. Розробляти і реалізовувати соціальні та міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних, правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.

ПР04. Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.

ПР05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.

ПР06. Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері соціології та суміжних наук у тому числі в контексті співпраці з європейськими та євроатлантичними інституціями.

ПР07. Вирішувати етичні дилеми відповідно до норм професійної етики соціолога та загальнолюдських цінностей.

ПР08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПР09. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері соціології, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПР11. Узагальнювати результати власних наукових досліджень та презентувати їх у наукових доповідях, публікаціях.

Структура освітнього компонента

Таблиця 1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лабор.	Сам.р.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Методологічні основи дослідження соціальної стратифікації та соціальної мобільності							
Тема 1. Соціальний простір та соціальна структура суспільства	10	2	2	2		4	ДС/2
Тема 2. Методи дослідження соціальної структури	11	2	2	2	1	4	ДБ/2
Тема 3. <u>Статусна стратифікація</u>	11	2	2	2	1	4	ДС/2
Тема 4. Типологія соціальної стратифікації	11	2	2	2	1	4	ДБ/2
Тема 5. Динамічні аспекти соціальної стратифікації та нерівності	9		2	2	1	4	ДС/2
Разом за модулем 1.	52	8	10	10	4	20	10
Змістовий модуль 2. Теоретичний аналіз соціальної стратифікації та соціальної мобільності: аналіз класичних та сучасних теорій соціальної стратифікації та соціальної мобільності							

Тема 6. Класичні теорії соціальної стратифікації	15	2	2	2	1	8	РМГ/2
Тема 7. Система сучасних теорій соціальної стратифікації	15	2	2	2	1	8	РМГ/2
Тема 8. Система стратифікації індустріально розвинених країн Заходу: неовеберіанський підхід	15	2	2	2	1	8	ДБ/2
Тема 9. Соціально-класова структура західного суспільства: сучасна неомарксистська традиція	15	2	2	2	1	8	ІРС/2
Тема 10. Концепція соціального класу П. Бурдьє	15	2	2	2	1	8	РМГ/2
Тема 11. Соціальна стратифікація у світовому просторі	12	2	2	2		6	РМГ/2
Тема 12. Процеси соціальної структуризації в сучасній Україні	11		2	2	1	6	ДС/3
Разом за модулем 2.	98	12	14	14	6	52	15

Поточний контроль (опитування на практичних заняттях + виконання індивідуальних завдань, підготовка наукових доповідей) 25 балів за роботу на практичних та лабораторних заняттях + 25 балів ІНДЗ = 50 балів							
Підсумковий контроль (письмова компонента (25 б)+усна компонента (25 б.))							Бал
ІНДЗ							10
Всього годин/Балів	150	20	24	24	10	72	100

Методи контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/РС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Теми практичних занять

Тема 1. Вступ до теорій соціальної стратифікації

1. Основні поняття та визначення соціальної стратифікації
2. Історичний розвиток теорій стратифікації
3. Основні типи соціальної стратифікації
4. Взаємозв'язок між стратифікацією та соціальною нерівністю
5. Соціальні наслідки стратифікаційних систем

Тема 2. Класичні теорії соціальної стратифікації

1. Теорії Карла Маркса та Макса Вебера
2. Роль економічних, соціальних та політичних факторів у стратифікації
3. Порівняння класичних теорій стратифікації
4. Вплив класичних теорій на сучасні дослідження
5. Критика класичних підходів до стратифікації

Заняття 3. Сучасні теорії соціальної стратифікації

1. Теорія соціального капіталу
2. Теорія нагород та нерівності
3. Вплив глобалізації на соціальну стратифікацію
4. Порівняння сучасних теорій стратифікації
5. Практичне застосування сучасних теорій у дослідженнях

Тема 4. Соціальна мобільність: поняття та типи

1. Визначення соціальної мобільності
2. Типи соціальної мобільності: вертикальна та горизонтальна
3. Фактори, що впливають на соціальну мобільність
4. Вимірювання соціальної мобільності
5. Соціальні наслідки мобільності для індивідів і суспільства

Тема 5. Соціальна мобільність в історичному контексті

1. Історичні зміни соціальної мобільності в різних суспільствах
2. Вплив економічних і політичних систем на мобільність
3. Порівняння мобільності в різних країнах та культурах
4. Дослідження соціальної мобільності в Україні
5. Тенденції соціальної мобільності у XXI столітті

Тема 6. Соціальна стратифікація та освіта

1. Взаємозв'язок освіти та соціальної стратифікації
2. Роль освіти у забезпеченні соціальної мобільності
3. Нерівності в доступі до освіти
4. Вплив освітніх систем на стратифікаційні структури
5. Приклади успішної мобільності через освіту

Тема 7. Економічні аспекти соціальної стратифікації

1. Вплив економічних ресурсів на стратифікацію
2. Соціальна нерівність та її вплив на економічний розвиток
3. Концепція соціального класу в економічному контексті
4. Аналіз розподілу доходів та багатства
5. Вплив економічної політики на соціальну мобільність

Тема 8. Політичні аспекти соціальної стратифікації

1. Взаємозв'язок між політичною владою та соціальною стратифікацією
2. Роль політичних інститутів у формуванні стратифікаційних структур
3. Політична мобільність: можливості та обмеження
4. Вплив політичної участі на соціальну мобільність
5. Соціальна стратифікація в контексті демократії та авторитаризму

Тема 9. Соціальна стратифікація і гендер

1. Вплив гендерних факторів на соціальну стратифікацію
2. Гендерна мобільність: можливості та перешкоди
3. Стереотипи та їх вплив на гендерну нерівність
4. Стратегії подолання гендерної нерівності
5. Приклади гендерної мобільності в різних культурах

Тема 10. Соціальна стратифікація і етнічність

1. Взаємозв'язок між етнічними групами та соціальною стратифікацією
2. Етнічна мобільність: фактори та наслідки
3. Дискримінація та її вплив на стратифікаційні структури
4. Політика мультикультуралізму та її ефекти
5. Приклади успішної етнічної мобільності

Тема 11. Соціальна стратифікація в умовах глобалізації

1. Вплив глобалізації на соціальну стратифікацію
2. Нові форми нерівності в глобальному контексті
3. Роль міжнародних організацій у боротьбі з нерівністю
4. Політики соціальної мобільності в умовах глобалізації
5. Виклики та можливості для соціальної стратифікації у XXI столітті

Заняття 12: Соціальна стратифікація і міграція

1. Взаємозв'язок між міграцією та соціальною стратифікацією
2. Вплив міграційних процесів на соціальну мобільність
3. Соціальні наслідки внутрішньої та міжнародної міграції
4. Роль державної політики у регулюванні міграції та

стратифікації

5. Приклади успішної інтеграції мігрантів у нові соціальні структури

Теми лабораторних робіт

Тема 1. Соціальний простір та соціальна структура суспільства

1. Соціальний простір та його структура. Суспільство як соціальна система
2. Соціальна структура. Індивід і соціальна структура
3. Соціальна диференціація і соціальна нерівність. Причини, наслідки та перспективи соціальної нерівності

Тема 2. Методи дослідження соціальної структури

1. Поняття наукового методу та його структура
2. Традиційні методи прикладної соціології та їх застосування до вивчення соціальної структури
3. Специфічні методи аналізу соціальної структури: суб'єктивний метод, метод вивчення репутацій, метод аналізу образів соціальної структури

Тема 3. Статусна стратифікація

1. Соціальний статус, ролі, символи статусів. Знаки і символи соціальної нерівності. Статусна позиція і роль
2. Соціальна дистанція. Статусна стратифікація
3. Стратифікація ролей у рамках соціального статусу. Статусна нестабільність. Критерії порівняння статусних позицій
4. Вимірювання соціальної стратифікації. Методика виміру соціального статусу. Соціальна дистанція за шкалою Богардуса

Тема 4. Типологія соціальної стратифікації

1. Типи стратифікаційних систем
2. Соціальна стратифікація за рівнем життя
3. Соціально-професійна стратифікація

Тема 6. Класичні теорії соціальної стратифікації

1. Ідеї соціальної нерівності в суспільній думці. Теорія класів К.Маркса і становлення стратифікаційної теорії

2. Розвиток стратифікаційної теорії від К.Маркса до М.Вебера. Макс Вебер: класичний етап становлення соціології нерівності
3. Функціоналісти про соціальну стратифікацію (Т.Парсонс, К.Девіс, У. Мур, Л.Уорнер)
4. Теорія соціальної стратифікації і мобільності П.Сорокіна: основні закони, багатовимірність і функціональність стратифікації
5. Еволюційний підхід до аналізу соціальної стратифікації (Герхард, Дж. Ленскі)

Тема 7. Система сучасних теорій соціальної стратифікації

1. Неомарксистський напрямок та класова теорія Е. Райта. Неовеберіанський напрямок
2. Структурація класових відносин Е. Гіденса
3. Класова схема Дж.Голдторпа
4. Постструктуралістський напрям у стратифікаційній теорії (М.Фуко, П.Бурдьє, А.Турен)

Тема 9. Соціальна стратифікація у пострадянському просторі

1. Трансформація соціального простору. Теоретичні образи структури нерівності та стратифікаційна модель радянського суспільства
2. Владно-адміністративна стратифікація радянського та пострадянського суспільства
3. Трансформаційні процеси в Східній Європі і в пострадянському просторі.

Тема 10. Процеси соціальної структуризації в сучасній Україні

1. Особливості розвитку соціальної структури України. Соціальний процес модернізації пострадянського суспільства
2. Зміна соціально-економічних відносин і формування класу власників в Україні: тенденції і соціальні проблеми
3. Перспективи формування середнього класу в Україні. Сутність і особливості прояву функціонування української еліти

Завдання для самостійного опрацювання.

1. Створити глосарій основних термінів

2. Проаналізувати та типологізувати публікації у фахових журналах з соціологічних дисциплін

3. Закріпити отримані знання з дисципліни шляхом звернення до першоджерел

Модульні контрольні роботи мають на меті визначити рівень засвоєння навчального матеріалу. Проводяться у письмовій формі. Якщо підсумкова контрольна робота виконана у повному обсязі, то така робота отримує 25 балів.

Для закріплення теоретичного матеріалу студентам пропонується виконати Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) – на вибір.

Тематика ІНДЗ

1. «Середній клас» як категорія соціально-структурного аналізу.
2. Динаміка соціальної структури в сучасних західних країнах.
3. Класи, соціальні групи та прошарки: методологія аналізу.
4. Культура бідності: основні концепції.
5. Маргінали та маргінальні групи.
6. Місце біографічного методу і методу дослідження сімейних історій у вивченні стратифікаційних процесів
7. Мода і статус. Статусні групи
8. Номенклатура як панівний клас в радянському суспільстві.
9. Об'єктивні і суб'єктивні методи дослідження соціальної стратифікації
10. Особливості соціальної структури сучасного українського суспільства.
11. Поворот до «якісної методології» і «нових методів» аналізу структурних змін в перехідному суспільстві
12. Політична еліта в стратифікаційній системі сучасної України.
13. Проблема безробіття в сучасному українському суспільстві.
14. Проблема соціальної мобільності в сучасному суспільстві.
15. Проблема формування «середнього класу» в українському суспільстві.
16. Проблеми соціальної структури в марксизмі та неомарксизмі.
17. Проблеми соціальної структури в працях П. Сорокіна.
18. Проблеми соціальної структури у представників західної соціології (Т. Парсонс, Р. Мертон, Е. Гідденс, П. Бурд'є).
19. Проблеми типології соціальних структур.
20. Соціальна мобільність як об'єкт соціологічного аналізу.

21. Соціальна стратифікація міста.
22. Соціальна структура, соціальна стратифікація та соціальна мобільність в суспільствах радянського типу.
23. Соціальна структура та проблема стабільності в українському суспільстві.
24. Соціальні протиріччя в сучасному українському суспільстві.
25. Соціальні протиріччя та соціальні конфлікти в сучасному суспільному розвитку.
26. Соціологічний портрет української бізнес-еліти.
27. Стратифікаційний аналіз сучасного українського суспільства: основні теоретичні та методологічні проблеми.
28. Стратифікація та расово-етнічні стосунки.
29. Теорії середніх класів.
30. Теорія «соціального простору» П. Бурд'є.
31. Теорія класів та теорія соціальної стратифікації: порівняльний аналіз методології дослідження.
32. Теорія соціальної стратифікації: основні положення та межі застосування.
33. Теорія стратифікації М. Вебера.
34. Трансформація еліт в Україні: оновлення та спадковість.

Замість ІНДЗ, студенти можуть представити результати неформальної освіти (наприклад, сертифікат або інший документ, що підтверджує отримання ним відповідних знань). Також зараховані можуть бути як цілий курс, так і окремі теми (кожна тема – 3 бали). Дана позиція представлена у відповідному Положенні ВНУ імені Лесі Українки Про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки: <http://surl.li/olbmdp>.

Освітня компонента «Теорії соціальної стратифікації» сприяє набуттю таких soft-skills: комунікативні навички (критичне мислення, логічне мислення, вміння комплексно підходити до вирішення проблеми); лідерські якості (вміння працювати в команді, здатність до емпатії); навички самоорганізації (тайм-менеджмент або управління часом, вміння знаходити і працювати з інформацією, бажання вчитися і постійно розвиватися).

Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти.

Таблиця 2

№	Вимоги викладача	№	Не допустимо
1.	Обов'язкове відвідування навчальних занять;	1.	Пропуск занять без поважних причин;
2.	Активність студента під час практичних занять;	2.	Запізнення на заняття;
3.	Своєчасне виконання завдань самостійної роботи;	3.	Користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями (за винятком дозволу викладача);
4.	Виконання підсумкових контрольних завдань	4.	Порушення дисципліни;
5.	Вчасне виконання завдань лабораторних робіт (при їхній наявності)	5.	Списування.
6.	Відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені.	6.	Плагіат

Оцінювання.

Таблиця 3

Вид оцінювання	%
Поточний контроль, разом у т.ч.:	50
Опитування на семінарських заняттях	25
Виконання індивідуальних завдань, завдань лабораторних робіт, підготовка наукових доповідей	25
Підсумковий контроль, разом в .ч.:	50
Письмова компонента	25
Усна компонента	25

Політика щодо академічної доброчесності.

Дотримання політики доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- 1) самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- 2) обов'язкове посилення на джерело інформації у разі використання, ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- 3) дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

4) дотриманні принципів та положень Кодексу професійної етики соціолога (<https://sau.in.ua/pro-sau/>);

5) надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень, джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Підсумковий контроль

На екзамен виносяться основні питання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних завдань.

Форма проведення екзамену – письмова.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

Формою підсумкового семестрового контролю є екзамен, що проводиться у письмовій формі згідно зазначених питань.

1. Соціальний простір та його структура.
2. Суспільство як соціальна система.
3. Соціальна структура. Індивід і соціальна структура.
4. Соціальні групи та соціальні інститути як елементи соціальної структури.
5. Соціальна диференціація і соціальна нерівність.
6. Причини, наслідки та перспективи соціальної нерівності.
7. Суть і функції соціальної стратифікації. Системні характеристики стратифікації.
8. Роль загальнонаукових методів в дослідженні соціальної структури.
9. Традиційні методи прикладної соціології та їх застосування до вивчення соціальної структури.
10. Специфічні методи аналізу соціальної структури: суб'єктивний метод, метод вивчення репутацій, метод аналізу образів соціальної структури.
11. Соціальний статус, ролі, символи статусів.
12. Знаки і символи соціальної нерівності. Статусна позиція і роль.
13. Статусна стратифікація. Стратифікація ролей у рамках соціального статусу.
14. Статусна неузгодженість.
15. Критерії порівняння статусних позицій.
16. Вимірювання соціальної стратифікації.
17. Методика виміру соціального статусу.
18. Профіль стратифікації.
19. Диференціація доходів. Коефіцієнт Джині.
20. Бідність і нерівність. Концепти андеркласу.

21. Типи стратифікаційних систем.
22. Соціально-демографічна стратифікація.
23. Гендерна стратифікація.
24. Соціально-вікова стратифікація.
25. Соціально-територіальна стратифікація та її фактори.
26. Етносоціальна стратифікація та її загальні принципи.
27. Класова структура та її основні елементи. Класова стратифікація.
28. Соціально-професійна стратифікація. Міжпрофесійна та внутріпрофесійна стратифікація.
29. Теорії еліт як особливий напрям стратифікаційних досліджень.
30. Суть, типи та форми соціальної мобільності. Канали соціальної мобільності.
31. Технологія конструювання соціальної стратифікації: соціальні інститути, потреби та інтереси, соціальна мобільність.
32. Розвиток стратифікаційної теорії від К.Маркса до М.Вебера.
33. Функціоналісти про соціальну стратифікацію (Т.Парсонс, К.Девіс, У. Мур, Л.Уорнер).
34. Теорія соціальної стратифікації і мобільності П.Сорокіна: основні закони, багатовимірність і функціональність стратифікації.
35. Еволюційний підхід до аналізу соціальної стратифікації (Герхард і Дж. Ленскі).
36. Неомарксистський напрямок та класова теорія Е. Райта.
37. Неовеберіанський напрямок.
38. Структурація класових відносин Е. Гіденса.
39. Класова система Д. Локвуда. Класова схема Дж.Голдторпа.
40. Постструктуралістський напрям у стратифікаційній теорії (М.Фуко, П.Бурдьє, А.Турен).
41. Підходи Е. Гоулднера до розуміння нового середнього класу.
42. Теорії еліт як особливий напрямок стратифікаційних досліджень (Г. Моска, Р.Мілс, В.Парето, Р.Арон, М.Джилас).
43. Становлення постмодерністського напрямку та перспективи його розвитку (У.Бек, Я.Пакульскі тощо).
44. Професія і соціальний клас: дискусії про співвідношення категорій
45. «Старий» («традиційний») і «новий» середній клас. Характеристика сучасного робітничого класу. Сутність концепції «нового класу».
46. Концепція соціального класу П. Бурдьє
47. Соціальна стратифікація у пострадянському просторі
48. Процеси соціальної структуризації в сучасній Україні

49. Особливості розвитку соціальної структури України.
50. Перспективи формування середнього класу в Україні.
51. Соціальна маргіналізація.
52. Соціальна політика в регулюванні процесів стратифікації в Україні.

**Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів,
де формою контролю є іспит**

Таблиця 4

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

Рекомендована література та інтернет-ресурси (літературні джерела, рекомендована література (основна, додаткова, Інтернет-ресурси) та інші джерела).

Література

1. Бакіров В. С. Соціологія в постмодерністському контексті // Вісник Харківського національного університету. Харків 2000. № 492: Соціологічні дослідження сучасного суспільства. С. 15-23.
2. Барвінський А. О. Соціологія: курс лекцій для студентів вищ. навч. закл. К.: Центр навчальної літератури 2005. 320 с.
3. Вербець В. В. Соціологія: курс лекцій: навч. посібник. К.: Кондор 2009. 450 с.
4. Вербець В.В., Субот О.А., Христюк Т.А. Соціологія: Навчальний посібник. К.: КОНДОР, 2009. 550 с. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_verbets_vv
5. Герасимчук А.А., Палеха Ю.І., Шиян О.М. Соціологія: Навч. посібник. 4-те вид., випр. й доп. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_gerasimchuk_aa
6. Гіденс Е. Соціологія. [пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник]. К. : Основи, 1999. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html>
7. Головаха Є. Соціологічні знання: специфіка, критерії науковості та перспективи розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2004. С. 78-85.
8. Городяненко В.Г. Соціологічна енциклопедія. К.: Академвидав, 2008. 456 с.
9. Грушевський М. Початки громадянства (генетична соціологія). К.: Центр навчальної літератури, 2020.
10. Дворецька Г. В. Соціологія: навч. посіб. К.: КНЕУ 2002. 256 с.
11. Жоль К.К. Соціологія: Навч. посібник. К.: Либідь, 2005. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_zhol_kk
12. Загальна соціологія: хрестоматія / концепція, упоряд., перекл. А.В. Фурман, В.С. Біскуп, О.С. Морщакова. К.: Ліра-К, 2019. 354 с.
13. Злобіна О. Категорія «особистість» у системі понять соціологічної теорії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. № 4. С. 45-52.
14. Корольно В., Танчер В. Головні напрями сучасного соціологічного теоретизування // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 1999. № 1. С. 20-28.
15. Костенко Н., Макеєв С. Місце і час соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 1. С. 12-18.
16. Кузьменко Т. Соціологія. Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.
17. Паніотто В. Соціологія в анекдотах. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2022. 370 с.
18. Култаєва М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І. Європейська теоретична соціологія ХХ-ХХІ століття: навч. посібник для студ. ВНЗ. Харків 2008. 400 с.

19. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія: базовий курс: підручник для студентів вузів. К.: Каравела 2006. 500 с.
20. Лукашевич М. П., Туленков М. В., Яковенко Ю. І. Соціологія: основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: підручник. К.: Каравела 2008. 480 с.
21. Макеев С. Соціальний інститут: класичні тлумачення й сучасні підходи до вивчення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. № 4. С. 30-40.
22. Макеев С.О. Соціологія: навч. посіб. 4-те вид., перероб. і допов. К.: ТОВ «Знання»; КОО, 2008.
23. Перегуда Є. В. Соціологія: навчальний посібник. К.: КНУБА 2012. 350 с.
24. Подольська Е.А., Подольська Т.В. Соціологія: 100 питань– 100 відповідей. Київ: Фірма "ІНКОС", 2009. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_100_pitan_100_vidpovi_dey__podolska_yea
25. Примуш М.В. Загальна соціологія: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2004. 592 с. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/zagalna_sotsiologiya_-_primut_mv
26. Попова І. Публічність соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 2. С. 55-62.
27. Практикум з соціології: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / За ред. В. М. Пічі. Львів 2004. 250 с.
28. Резник О. Особистість і громадянське суспільство: досвід теоретичного осмислення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2002. № 3. С. 22-29.
29. Савка В., Климанська Л. Соціологія соціальних проблем: навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 204 с.
30. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навчальний посібник. 2-ге вид. К.: Атіка 2007. 380 с.
31. Соціологічна енциклопедія / Ред. кол.: Астахова В. І., Бакіров В. С., Городяненко В. Г. (уклад.) та ін. К.: Академвидав 2008. 750 с.
32. Соціологічна теорія: традиція та сучасність: навчальний посібник / За ред. А. Ручки. К. 2007. 400 с.
33. Соціологія : підручник / Ю.Ф. Пачковський, Н.В. Коваліско, І.В. Городняк та ін. ; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 418 с.
34. Соціологія: навч. посіб. / За ред. Макеева С. О. 4-те вид., перероб. і доп. К.: Знання 2008. 300 с.
35. Соціологія: навч. посіб. Г. В. Дворецька; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». К.: КНЕУ 2013. 280 с.
36. Соціологія: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. С. Б. Артеменко, А. Б. Фляшнікова; М-во освіти і науки, молоді та спорту України,

ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». К.: КНЕУ 2012. 200 с.

37. Соціологія: підруч. для студ. вищ. навч. закладів / В.І. Волович, М.І. Горлач, В.Г. Кремень та ін. 6-те вид. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 808 с.

38. Соціологія: підручник / За ред. В. Г. Городяненка. 2-ге вид., перероб., доп. К.: Видавничий центр «Академія» 2005. 550 с.

39. Соціологія: підручник / За ред. В. Г. Городяненка. К.: Видавничий центр «Академія» 2008. 600 с.

40. Соціологія: підручник / За ред. В. М. Пічі. Львів 2004. 480 с.

41. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. К. 2003. 520 с.

42. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка. К., 2005. 384 с. URL: http://ebk.net.ua/Book/sociology/gorodyanenko_sotsiologiya/zmist.htm

43. Соціологія: підручник. 3-тє вид., стереотипне. / За ред. В. М. Пічі. Львів: «Новий світ-2000» 2007. 600 с.

44. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 351 с. URL: http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_tanchin_i3

45. Танчин І. З. Соціологія: навчальний посібник. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Знання 2007. 320 с.

46. Тарасенко В. Науковий інтелект соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 1. С. 5-11.

47. Титаренко О. Соціологія: навчальний посібник. К.: ДАКОР, 2020. 190 с.

48. Ципко С. Ю. Загальна соціологічна теорія як навчальна дисципліна: методологічні проблеми // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 225. Педагогіка та психологія. Чернівці 2005. С. 88-95.

49. Черниш Н. Й. Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою навчання. 5-те вид., перероб. і доп. К.: Знання 2009. 400 с.

50. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. Львів, 2003. URL: http://www.sociologylnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

51. Штомпка Пйотр. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО, 2020. 800 с. URL: <http://surl.li/dbpfla>

52. Шульга М. О. Стратегія розвитку соціологічної теорії в нових реаліях українського суспільства // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Матеріали I Всеукраїнської соціологічної конференції. К. 2001. С. 50-55.

53. Юрій М. Ф. Соціологія: підручник. К.: Кондор 2007. 350 с.

54. Яремчук С. С. Соціологія масової комунікації : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 248 с.

55. Яремчук С.С. Релігійні практики в сучасному соціумі : інституціональний контекст : монографія. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 400 с.

56. Яремчук С.С. Соціологія навч. посібник. Чернівці: Чернівецький

нац. ун-т, 2015. 240 с.

57. Kuzmuk O. Ukrainian Refugee Women's Experiences in Poland in the first month of Russian invasion: A Qualitative Account. *European societies*. Volume 26, 2024. -Issue 2: Understanding Ukrainian Society Before and After the Russian Invasion, Pp. 501-521 DOI: 10.1080/14616696.2024.2351595 (Q1, Scopus&Web of science)

58. Zinchuna O., Kuzmuk O., Liubchuk V., Opeida L. Life and social well-being of Ukrainians in quarantine conditions: according to the results of sociological surveys. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*.- 2021. –Volume 11, Issue 1, Special issue XVIII. P. 147-152 (Web of science)

59. Podgórska K., Jekaterynczuk A., Yarosh O., Kuzmuk K. and Liubchuk V. Support for Ukrainian refugees after Russia's invasion of Ukraine: aid structure and resilience factors. Case studies of Lublin and Lutsk. *European societies*. 2023. Vol. 25 (Q1, Web of science)

60. Podgórska, K., Yarosh, O., Kuzmuk, O., Jekaterynczuk, A., & Liubchuk V. (2023). The architecture of help. Multilevel governance of the humanitarian crisis caused by the Russian aggression on Ukraine on the examples of activities in the Lubelskie Voivodeship (PL) and the Volyn Oblast (UA). Comparative research report.

61. Yemelianova Y., Kuzmuk O. Practice active aging as a social challenge and theoretical problem // Theoretical, methodological and practical foundations of human resources management: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi / ISMA University.- Riga: «Landmark SIA, 2016. P. 219-227

62. Бортніков В. І., Кузьмук О. М. Соціальні спільноти та групи як суб'єкти політики. Навчальний посібник; за заг. ред. В. І. Бортнікова. 2-ге вид., випр. та доп. Суми: Університетська книга. 2023. 646 с. С. 465-480

63. Загальна соціологічна теорія: навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк. 2013 р. 49 с.

64. Кузьмук О. М. Загальна соціологічна теорія Соціологія. Збірник тестових завдань. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. 192 с.

65. Кузьмук О. М. Загальна соціологічна теорія Тести із соціології. Луцьк: Ключі; Волинська обл. друкарня. 2012. 80 с.

66. Кузьмук О. М. Основи аналізу соціальної політики: навчально-методичний комплекс з дисципліни. 2013р. 30 с.

67. Кузьмук О. М. Соціальна робота з молоддю: навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк : Вежа-Друк, 2015 р. 24с.

68. Кузьмук О. М. Соціальна робота з різними групами клієнтів: навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк : Вежа-Друк, 2015 р. 48 с.

69. Кузьмук О. М. Соціальна стратифікація суспільства: теоретична та емпірична інтерпретація поняття. *Соціологічні студії: науково-практичний журнал*. №1 (12). 2018. С. 27-31

70. Кузьмук О. М. Соціальна структура суспільства: навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк. 2013 р. 42 с.

71. Кузьмук О. М. Соціальна структура суспільства / Соціологія: тестові завдання. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 80 с.
72. Кузьмук О. М. Сучасні концепції управління соціальною сферою : навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2018. 22 с.
73. Кузьмук О. М. Сучасні соціологічні теорії : навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2018. 26 с.
74. Кузьмук О. М. Теорія соціальної стратифікації і соціальної мобільності : навчально-методичний комплекс з дисципліни. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2018. 28 с.
75. Кузьмук О. М. Територіальний брендинг як інструмент місцевого розвитку. *Вісник Львівського університету*. № 16. 2018. С. 156-161
76. Кузьмук О. М., Любчук В. В. Ціннісні орієнтації випускників шкіл: за результатами якісного соціологічного дослідження. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. № 3 (43). 2019. С. 94-98 (у співавторстві з Любчук В. В.)
77. Кузьмук О. М., Любчук В. В., Опейда Л. М. Перспективи застосування дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти на прикладі досвіду Волинського національного університету імені Лесі Українки. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 33. 2021. С. 72-76
78. Кузьмук О. Середній клас в українському суспільстві : перспективи теоретичного та емпіричного дослідження : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 172 с.
79. Кузьмук О., Петрук Л. Релігійна толерантність як чинник національної безпеки: теоретичні та інструментальні основи. *Соціологічні студії: науково-практичний журнал*. № 2 (13). 2018. С. 22-28
80. Кузьмук О.М., Любчук В.В. Пропаганда як зброя: соціальний дискурс. The Russian-Ukrainian war (2014-2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic and legal aspects: Scientific monograph. Riga. Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 976-982
81. Ліщук-Торчинська Т. П., Кузьмук О. М. Постать ідеального депутата Верховної Ради України як об'єкт аналізу й предмет обговорення. *Соціологічні студії: науково-практичний журнал*. № 2 (15). 2019. С. 74–81

ГЛОСАРІЙ

Андеркласи – найбідніші верстви населення, що перебувають на маргінесі суспільства.

Багатовимірна стратифікація – розподіл соціальних нерівностей за кількома критеріями.

Верстви – великі соціальні угруповання, що різняться за рівнем доходів, освіти, престижу.

Вертикальна мобільність – переміщення вгору або вниз соціальною драбиною.

Висхідна мобільність – переміщення індивіда або групи на вищі щаблі соціальної ієрархії.

Відкрита система мобільності – система, що сприяє соціальному просуванню.

Відкрите суспільство – суспільство з високим рівнем соціальної мобільності та можливостями для сходження по соціальній драбині.

Відкрите та закрите суспільство – концепції, що описують міру доступності соціальної мобільності в суспільстві.

Відтворення нерівності – механізми, за допомогою яких соціальна нерівність передається між поколіннями.

Вікова нерівність – нерівномірність статусів і можливостей різних вікових груп.

Влада – здатність індивіда або групи впливати на поведінку інших всупереч їхньому спротиву.

Внутрішньо генераційна мобільність – зміна соціального статусу індивіда протягом його власного життя.

Гендерна нерівність – нерівномірність можливостей, статусів і ресурсів між чоловіками та жінками.

Гендерна стратифікація – нерівномірний розподіл влади, престижу та матеріальних ресурсів між чоловіками та жінками.

Горизонтальна соціальна мобільність – переміщення на одному рівні соціальної ієрархії, без зміни статусу.

Депривація – це позбавлення доступу до матеріальних та нематеріальних благ, що призводить до обмеження життєвих можливостей індивідів чи груп. Зокрема, бідність, недоступність освіти, медицини, культурних ресурсів тощо є проявами депривації.

Економічна нерівність – нерівномірний розподіл матеріальних ресурсів, доходів та багатства серед членів суспільства.

Економічний капітал – сукупність матеріальних та фінансових ресурсів, якими володіє індивід чи група.

Елітарні групи – вузькі привілейовані прошарки, які зосереджують у своїх руках владу, престиж і багатство.

Етнічна стратифікація – нерівномірний розподіл влади, престижу та матеріальних ресурсів між етнічними групами.

Ефект колиски – вплив соціального походження на життєві шанси індивіда.

Життєвий шлях – це послідовність соціальних ролей та статусів, які індивід набуває протягом свого життя. Вивчення життєвих шляхів дає змогу простежити процеси соціальної мобільності та відтворення нерівності між поколіннями.

Життєві шанси – ймовірність досягнення індивідом бажаного соціального становища.

Життєві шанси – можливості, які надаються людям для самореалізації та досягнення успіху в житті.

Життєві шанси – сукупність можливостей, що дають людям доступ до бажаних ресурсів та благ.

Закрита система мобільності – система, що перешкоджає соціальному просуванню.

Закрите суспільство – суспільство з низьким рівнем соціальної мобільності та жорсткими бар'єрами для переміщення між класами.

Індивідуальна мобільність – переміщення окремих індивідів між соціальними позиціями.

Інституційні канали мобільності – механізми, що забезпечують соціальну мобільність (освіта, армія, церква тощо).

Інституціоналізація нерівності – процес закріплення в суспільних інститутах соціальної стратифікації та обмеження соціальної мобільності.

Інституціоналізовані форми нерівності – нерівність, закріплена на законодавчому та організаційному рівнях.

Канали соціальної мобільності – шляхи та механізми, які забезпечують переміщення індивідів і груп у соціальній ієрархії.

Капітал (економічний, культурний, соціальний) – ресурси, якими володіють індивіди та групи, що визначають їхнє становище в соціальній ієрархії.

Кар'єрна мобільність – просування по службових щаблях.

Каста – замкнена соціальна група, членство в якій визначається народженням. Приналежність до каст є спадковою.

Клас – велика група людей, що займають подібне становище в економічній системі.

Класова структура – ієрархічна структура суспільства, побудована на нерівному доступі до економічних ресурсів.

Концепція «липкої підлоги» – механізми, що утримують жінок та меншини на найнижчих щаблях соціальної ієрархії.

Концепція «скляних стін» – обмеження, що перешкоджають представникам меншин отримувати доступ до певних професій та займати високі посади.

Концепція «скляного ліфта» – феномен, за якого чоловіки швидше просуваються кар'єрними сходами в жіночих сферах діяльності.

Концепція «скляної стелі» – бар'єри, що обмежують можливості просування жінок та меншин на вищі посади.

Культурний капітал – сукупність культурних знань, умінь, навичок, що забезпечують соціальну мобільність.

Легітимація – процес, за якого соціальний порядок та нерівність визнаються справедливими та прийнятними.

Маргіналізація – процес витіснення індивідів чи соціальних груп на периферію суспільства, позбавлення їх повноцінної соціальної участі. Маргінали перебувають між різними соціальними світами, не належачи повною мірою до жодного з них.

Меритократія – концепція, згідно з якою просування в суспільстві має забезпечуватися виключно особистими досягненнями та здібностями.

Меритократія – принцип, за яким індивіди отримують соціальний статус та посади відповідно до своїх здібностей та зусиль.

Міжгенераційна мобільність – зміна соціального статусу між поколіннями однієї родини.

Неінституціоналізовані форми нерівності – нерівність, що існує на рівні соціальних практик та культурних уявлень.

Низхідна мобільність – переміщення індивіда або групи на нижчі щаблі соціальної ієрархії.

Низхідна соціальна мобільність – перехід індивіда або групи на нижчі щаблі соціальної ієрархії.

Образ життя – комплекс матеріальних і духовних елементів, що відображають спосіб існування соціальної групи.

Освітня мобільність – зміна освітнього рівня індивіда або групи протягом життя.

Поколінніві зміни – трансформації у соціальній структурі, що відбуваються між поколіннями.

Політична нерівність – нерівномірність доступу до політичної влади та прийняття рішень.

Прекаріат – група людей, які працюють на тимчасових, неповних або випадкових роботах без соціальних гарантій.

Престиж – суспільне визнання соціального статусу індивіда чи групи.

Професійна мобільність – переміщення індивідів або груп між різними видами професійної діяльності.

Расова стратифікація – нерівномірний розподіл влади, престижу та матеріальних ресурсів між расовими групами.

Расова/етнічна нерівність – нерівномірність становища представників різних рас та етнічних груп у суспільстві.

Сегментація ринку праці – поділ робочих місць та зайнятості на сектори з різними умовами, можливостями та перспективами.

Середній клас – відносно стабільна соціальна верства, яка займає проміжне становище між вищими і нижчими класами.

Символічний капітал – визнання, престиж, авторитет, якими володіє індивід чи група.

Соціальна адаптація – пристосування індивіда або групи до соціальних умов, норм і вимог.

Соціальна диференціація – процес розшарування суспільства на відносно стійкі соціальні групи.

Соціальна ексклюзія – процес виключення окремих індивідів або груп з повноцінної участі в суспільному житті.

Соціальна ексклюзія – процес, при якому окремі групи населення повністю або частково позбавляються доступу до соціальних, економічних, політичних та культурних ресурсів.

Соціальна інтеграція – процес згуртування суспільства, забезпечення його цілісності та єдності.

Соціальна конкуренція – боротьба між індивідами та групами за обмежені ресурси, статус та престиж у суспільстві.

Соціальна мобільність – переміщення індивідів або соціальних груп між різними позиціями в соціальній ієрархії.

Соціальна мобільність – процес переміщення індивідів або соціальних груп у вертикальному чи горизонтальному вимірі соціальної ієрархії.

Соціальна нерівність – нерівномірний розподіл соціальних благ, статусів, можливостей серед членів суспільства.

Соціальна нерівність – об'єктивні відмінності в розподілі соціальних благ, ресурсів і привілеїв.

Соціальна норма – прийнятий в суспільстві або соціальній групі зразок поведінки, який регулює взаємодію між людьми.

Соціальна політика – діяльність держави, спрямована на регулювання нерівності, підтримку соціально вразливих груп.

Соціальна роль – модель поведінки, очікувана від особи, яка займає певну позицію в соціальній структурі.

Соціальна стратифікація – ієрархічна диференціація суспільства на соціальні групи (страти) за ознаками доходу, багатства, освіти, престижу, влади.

Соціальне відтворення – процес збереження та відновлення соціальної структури в міжпоколінному аспекті.

Соціальний капітал – сукупність реальних та потенційних ресурсів, які індивід або група можуть мобілізувати завдяки членству в соціальній мережі.

Соціальний клас – великі групи людей, що займають подібне становище в соціальній ієрархії та мають спільні економічні, соціальні та культурні характеристики.

Соціальний статус – престижність соціальної позиції індивіда чи групи в суспільстві, яка визначається оцінкою їхніх соціальних, професійних та особистісних якостей.

Соціальні класи – великі групи людей, що відрізняються за доступом до матеріальних і культурних благ, рівнем влади та престижу.

Соціальні ліфти – канали, що забезпечують висхідну соціальну мобільність.

Соціокультурна нерівність – нерівномірність розподілу престижу, стилів життя та культурного капіталу.

Стан – привілейована група, наділена особливими правами та обов'язками.

Стани – великі статусні групи, що мають особливі привілеї, права та обов'язки.

Статусна група – спільноти людей, які мають схожий престижний статус у суспільстві.

Статусна група – сукупність індивідів, об'єднаних спільною оцінкою соціального престижу. Сукупність індивідів, які мають однаковий соціальний статус і схожий стиль життя.

Статусна суперечність – ситуація, коли індивід одночасно займає позиції з різним престижем, владою або привілеями.

Статусний атрибут – це зовнішні ознаки, які вказують на соціальний статус індивіда, наприклад, манера одягатися, зачіска, аксесуари тощо. Вони сигналізують про приналежність людини до певної статусної групи.

Статусні символи – знаки, що вказують на соціальне становище індивіда чи групи.

Стиль життя – система стійких, типових для певної соціальної групи практик і форм організації індивідуального та групового життя.

Страта – соціальний прошарок, який вирізняється специфічним способом життя, культурними особливостями та рівнем доступу до ресурсів.

Стратифікаційна система – ієрархічна структура суспільства, що визначає розподіл соціальних статусів, ресурсів та привілеїв.

Структурна мобільність – зміна соціального статусу під впливом трансформацій у соціальній структурі.

Субкультура – це специфічна система цінностей, норм, стилів поведінки, притаманна окремим соціальним групам всередині домінуючої культури суспільства. Субкультури можуть формуватися за віковими, гендерними, професійними, етнічними чи іншими ознаками.

Суспільна селекція – процес, завдяки якому суспільство визначає, які соціальні якості та досягнення будуть винагороджуватися.

Циркулярна мобільність – взаємний обмін позиціями між індивідами та групами. Зміна соціального статусу без значних зрушень у соціальній структурі.

Циркулярна мобільність – рух між соціальними позиціями, який не призводить до зміни загальної соціальної структури.

ДОДАТКИ

Сучасні концепції в теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності

Таблиця 5

Приклад сучасної концепції теорії соціальної стратифікації і соціальної мобільності	Основні характеристики концепції
<p>Концепція «дзеркальної стелі» (англ. «glass ceiling») - це метафора, що позначає невидимі бар'єри, які перешкоджають жінкам та іншим меншинам досягати вищих посад і керівних позицій у великих організаціях та корпораціях.</p>	<p>Невидимі бар'єри. Це не формальні чи юридичні перешкоди, а радше неформальні, структурні, організаційні та культурні обмеження.</p> <p>Прихована дискримінація. Жінки та представники меншин часто стикаються з упередженнями, стереотипами та дискримінацією на шляху до вищих посад, навіть якщо це не артикулюється відкрито.</p> <p>Обмеження кар'єрного зростання. «Дзеркальна стеля» перешкоджає просуванню талановитих працівників за межі середнього управлінського рівня.</p> <p>Гендерний та етнічний аспект. Концепція спочатку стосувалася саме жінок, але згодом була розширена і на інші соціальні групи, що зазнають дискримінації.</p> <p>Ця концепція привернула значну увагу до проблеми нерівності можливостей у кар'єрному зростанні та необхідності подолання прихованих бар'єрів для досягнення поставлених цілей.</p>
<p>«Липка долівка» (англ. «sticky floor») - концепція, що описує явище, коли жінки та представники меншин зосереджені на низькооплачуваних та малопrestiжних робочих місцях, не маючи можливостей для вертикальної мобільності.</p>	<p>Концепція «липка долівка» (англ. «sticky floor») є ще однією ключовою ідеєю в дослідженнях гендерної нерівності на ринку праці. Ось основні характеристики цієї концепції:</p> <p>Вертикальна сегрегація: Концепція описує, як жінки стикаються з бар'єрами для кар'єрного просування на вищі посади.</p> <p>«Липка долівка» означає, що жінки залишаються зосередженими на нижчих, гірше оплачуваних рівнях організаційної ієрархії.</p> <p>Гендерні упередження: Ці бар'єри пов'язані з гендерними стереотипами та упередженнями щодо здібностей жінок до лідерства та управління. Жінок сприймають як менш компетентних та впевнених у просуванні на керівні посади.</p> <p>Структурні перешкоди:</p>

	<p>«Липка долівка» обумовлена структурними бар'єрами, такими як нестача гнучких графіків роботи, обмежені можливості поєднувати роботу та сімейні обов'язки. Ці фактори ускладнюють для жінок кар'єрне зростання на вищі керівні посади.</p> <p>Наслідки для нерівності:</p> <p>Концепція пояснює, чому жінки залишаються недопредставленими на вершині організаційної ієрархії.</p> <p>Це призводить до збереження гендерного розриву в заробітній платі та престижі посад. Таким чином, «липка долівка» є важливою теоретичною концепцією для аналізу вертикальної гендерної сегрегації на ринку праці, демонструючи приховані бар'єри, що перешкоджають просуванню жінок на керівні позиції.</p>
<p>«Скляні стіни» (англ. «glass walls») - концепція, що описує обмеження в горизонтальній мобільності, коли жінкам та представникам меншин доступні лише певні, часто менш престижні, сфери зайнятості.</p>	<p>Концепція «скляні стіни» (англ. «glass walls») є важливою теоретичною ідеєю в дослідженнях гендерної нерівності на ринку праці. Ось основні характеристики цієї концепції:</p> <p>Горизонтальна сегрегація:</p> <p>Концепція описує, як жінки та чоловіки концентруються в різних сферах зайнятості, професіях та посадах.</p> <p>Жінки часто обмежені в кар'єрному просуванні через «скляні стіни» - невидимі бар'єри, що заважають їм переходити з одного функціонального підрозділу в інший.</p> <p>Гендерна стереотипізація:</p> <p>Ці бар'єри пов'язані з гендерними стереотипами та упередженнями щодо «жіночих» та «чоловічих» професій і сфер діяльності.</p> <p>Жінок вважають більш придатними для «м'яких» навичок, роботи з людьми, а чоловіків - для «твердих» технічних спеціальностей.</p> <p>Обмежені можливості:</p> <p>«Скляні стіни» обмежують можливості жінок розвивати свої навички та кар'єрний потенціал у певних сферах.</p> <p>Це призводить до того, що жінки залишаються сконцентрованими в менш престижних та низькооплачуваних професіях.</p> <p>Сегментація ринку праці:</p> <p>Концепція пояснює, як гендерна сегрегація на ринку праці створює «жіночі» та</p>

	<p>«чоловічі» сектори з різними умовами зайнятості та оплатою.</p> <p>Таким чином, «скляні стіни» є важливим аналітичним інструментом для дослідження горизонтальної гендерної нерівності на ринку праці, демонструючи приховані бар'єри, з якими стикаються жінки у своєму кар'єрному розвитку.</p>
<p>«Похилий поріг» (англ. «glass escalator») - концепція, що описує явище, коли чоловіки, які працюють у «жіночих» професіях, частіше просуваються по службі, ніж жінки в аналогічних ситуаціях.</p>	<p>Концепція «похилий поріг» (англ. «glass cliff») є ще однією важливою теоретичною ідеєю в дослідженнях гендерної нерівності на ринку праці. Ось основні характеристики цієї концепції:</p> <p>Кризові ситуації:</p> <p>Концепція описує, як жінки частіше призначаються на керівні посади в організаціях, що знаходяться в кризовому або ризикованому стані.</p> <p>Жінки отримують шанс зайняти керівні позиції, коли організація стикається з труднощами або невизначеністю.</p> <p>Гендерні стереотипи:</p> <p>Це пов'язано з гендерними стереотипами, згідно з якими жінок сприймають як більш здатних до управління в кризових ситуаціях. Жінок вважають більш емпатичними, комунікативними та здатними до вирішення конфліктів.</p> <p>Ризики для кар'єри:</p> <p>«Похилий поріг» означає, що жінки призначаються на посади, де ризик невдачі та звільнення є високим.</p> <p>Це може завадити їхньому подальшому кар'єрному зростанню, навіть у разі успіху.</p> <p>Відповідальність та критика:</p> <p>Жінки-лідери в кризових ситуаціях часто стикаються з більшою відповідальністю та критикою за невдачі.</p> <p>Це може посилювати гендерні упередження та стереотипи щодо їхньої придатності до керівних посад.</p> <p>Таким чином, концепція «похилого порогу» демонструє, як гендерні упередження можуть призводити до того, що жінок призначають на керівні позиції в організаціях, що стикаються з ризиками та невизначеністю, ставлячи їх у невідгдане становище для розвитку їхньої кар'єри.</p>
<p>«Кришталевий лабіринт» (англ. «crystal labyrinth») - концепція, що описує складні, запутані шляхи просування жінок до вищих посад, на відміну від більш</p>	<p>Концепція «Кришталевий лабіринт» (англ. «Glass Labyrinth») є ще однією важливою теоретичною ідеєю в дослідженнях</p>

<p>прямолінійних кар'єрних траєкторій чоловіків.</p>	<p>гендерної нерівності на ринку праці. Ось основні характеристики цієї концепції:</p> <p>Багатовимірні бар'єри:</p> <p>Концепція описує, як жінки стикаються з численними, складними та взаємопов'язаними бар'єрами на шляху до кар'єрного зростання.</p> <p>Ці бар'єри не є чітко видимими, як «кришталева стеля», а скоріше утворюють складний «лабіринт».</p> <p>Динамічні та контекстуальні перешкоди:</p> <p>Бар'єри, з якими стикаються жінки, змінюються залежно від контексту, галузі, організації та етапу кар'єрного шляху.</p> <p>Вони можуть включати гендерні упередження, нестачу наставництва, обмежені можливості балансу роботи та сім'ї тощо.</p> <p>Необхідність комплексного підходу:</p> <p>Подолання «Кришталевого лабіринту» вимагає комплексного та багатогранного підходу.</p> <p>Потрібні системні зміни в організаційних політиках, культурі, практиках управління людськими ресурсами тощо.</p> <p>Індивідуальні стратегії та адаптація:</p> <p>Жінки мають розробляти індивідуальні стратегії для навігації в «лабіринті» гендерних бар'єрів.</p> <p>Адаптація, самоефективність та наполегливість є важливими для успішного кар'єрного просування.</p> <p>Таким чином, концепція «Кришталевого лабіринту» підкреслює комплексний та динамічний характер гендерних бар'єрів, з якими стикаються жінки на ринку праці. Подолання цих бар'єрів вимагає багатовимірних та системних зусиль, як на організаційному, так і на індивідуальному рівні.</p>
<p>«Шибка у стелі» (англ. «glass cliff») - концепція, що описує тенденцію призначати жінок та представників меншин на керівні посади в організаціях, які переживають кризу чи мають високі ризики невдачі.</p>	<p>Концепція «шибка у стелі» (англ. «glass ceiling») є ще однією важливою теоретичною ідеєю в дослідженнях гендерної нерівності на ринку праці. Ось основні характеристики цієї концепції:</p> <p>Невидимі бар'єри:</p> <p>Концепція описує невидимі, неформальні бар'єри, які перешкоджають жінкам у досягненні найвищих керівних посад в організаціях.</p>

	<p>Ці бар'єри не є офіційними чи юридичними, але фактично обмежують кар'єрне зростання жінок.</p> <p>Гендерні упередження та стереотипи: «Шибка у стелі» пов'язана з гендерними упередженнями та стереотипами щодо здатностей жінок до управління та лідерства. Існують неявні уявлення про те, що жінки менш амбітні, менш агресивні або менш здатні до прийняття складних рішень.</p> <p>Організаційна культура та практики: Упередження та стереотипи можуть бути вкорінені в організаційній культурі, політиках та практиках управління персоналом.</p> <p>Наприклад, системи оцінювання, просування по службі та винагородження можуть бути упередженими щодо жінок.</p> <p>Структурні бар'єри: «Шибка у стелі» також пов'язана з більш структурними бар'єрами, такими як нестача наставництва, обмежені можливості балансу роботи та сім'ї, нерівний доступ до ключових проектів тощо.</p> <p>Необхідність системних змін: Подолання «шибки у стелі» вимагає комплексних та системних змін в організаціях, спрямованих на усунення гендерних упереджень та забезпечення рівних можливостей.</p> <p>Таким чином, концепція «шибки у стелі» підкреслює, що, незважаючи на юридичну заборону дискримінації за ознакою статі, жінки часто стикаються з невидимими бар'єрами на шляху до найвищих керівних посад. Подолання цих бар'єрів вимагає як індивідуальних, так і організаційних зусиль.</p>
<p>«Колесо каст» (англ. «caste wheel») - концепція, що описує жорстку систему соціальної стратифікації, де індивіди закріплені за певною кастою чи статусною групою від народження і не мають можливостей для вертикальної мобільності.</p>	<p>Концепція «колесо каст» (англ. «caste wheel») є важливим теоретичним підходом до розуміння складної системи кастової ієрархії в Індії. Ось ключові аспекти цієї концепції:</p> <p>Багаторівнева кастова ієрархія: Концепція описує індійську кастову систему як складну, багаточасову ієрархічну структуру, де кожна каста має своє чітко визначене місце.</p> <p>Ця ієрархія носить характер «колеса», де одні касты розташовані вище, інші - нижче.</p> <p>Концепція «чистоти» та «забрудненості»:</p>

	<p>Кастова ієрархія базується на концепціях «чистоти» та «забрудненості», пов'язаних із релігійними уявленнями.</p> <p>Вищі каста вважаються «чистими», а нижчі – «забрудненими».</p> <p>Обмежена мобільність: Переміщення між кастами в цій системі дуже обмежене. Людина зазвичай народжується і помирає в межах своєї каста.</p> <p>Міжкастові шлюби та спроби змінити касту традиційно суворо засуджуються.</p> <p>Ритуальні та соціальні обмеження: Кастова система регулює ритуальні практики, соціальні взаємодії та навіть професійну діяльність членів різних каст.</p> <p>Існують суворі обмеження щодо того, з ким можна взаємодіяти, що можна робити тощо.</p> <p>Інституціоналізація нерівності: Кастова система інституціоналізує та легітимізує соціальну нерівність, закріплюючи становище різних груп у суспільстві.</p> <p>Це створює значні бар'єри для соціальної мобільності та рівних можливостей.</p> <p>Отже, концепція «колеса каст» дозволяє зрозуміти складну та стійку природу кастової ієрархії в Індії, де соціальна нерівність та обмеження вкорінені у глибоких культурних, релігійних та ритуальних практиках.</p>
<p>«Закритий клас» (англ. «closed class») - концепція, що описує ситуацію, коли доступ до престижних соціальних позицій та ресурсів обмежений для певних груп населення внаслідок дії соціальних, економічних чи політичних механізмів.</p>	<p>Концепція «закритого класу» (англ. «closed class») є важливим теоретичним поняттям у соціології, що описує один із типів соціальних класів у суспільстві. Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення закритого класу: Закритий клас - це соціальний клас, членство в якому є обмеженим та важко досяжним для сторонніх осіб.</p> <p>Приналежність до такого класу зазвичай передається від покоління до покоління, а соціальна мобільність усередині класу є обмеженою.</p> <p>Механізми закриття: Закриття класу здійснюється за допомогою різних механізмів, таких як: Успадкування статусу та майна Контроль доступу до освіти та ключових ресурсів Монополізація певних видів діяльності та професій Соціальні мережі та системи протекціонізму</p>

	<p>Привілейоване становище: Члени закритого класу, як правило, мають привілейоване становище в суспільстві, доступ до влади та можливостей. Вони можуть використовувати свої ресурси для збереження та посилення своїх позицій. Легітимація нерівності: Концепція закритого класу пояснює, як соціальна нерівність може бути інституціоналізована та легітимізована в суспільстві. Обмеження доступу до класу виправдовується різними ідеологічними та культурними конструкціями. Приклади закритих класів: Аристократія, земельна еліта, великі підприємці, окремі професійні групи (наприклад, адвокати, лікарі) можуть розглядатися як приклади закритих класів. Загалом, концепція закритого класу допомагає пояснити, як соціальна нерівність може бути стабільною та відтворюватися в суспільстві через механізми обмеження доступу до привілейованих позицій.</p>
<p>«Соціальні ліфти» (англ. «social elevators») - концепція, що описує інституційні механізми (освіта, соціальна політика тощо), які забезпечують можливість для вертикальної мобільності представників різних соціальних груп.</p>	<p>Концепція «соціального ліфта» (англ. «social mobility») є важливим теоретичним поняттям у соціології, що описує можливості переміщення індивідів або груп між різними соціальними класами та статусами в суспільстві. Ось основні аспекти цієї концепції: Визначення соціальної мобільності: Соціальна мобільність - це процес, за допомогою якого індивіди або групи переміщуються вгору чи вниз у соціальній ієрархії. Вона може бути вертикальною (зміна соціального статусу) або горизонтальною (зміна сфери діяльності без зміни статусу). Типи соціальної мобільності: Висхідна мобільність - перехід на вищий соціальний рівень. Низхідна мобільність - переміщення на нижчий соціальний рівень. Міжгенераційна мобільність - зміна статусу між поколіннями. Внутрішньогенераційна мобільність - зміна статусу протягом життя одного покоління. Фактори, що впливають на мобільність: Освіта, професія, дохід, соціальні зв'язки, регіон проживання тощо.</p>

	<p>Інституційні фактори: освітня система, політика зайнятості, соціальна політика.</p> <p>Роль соціального ліфта:</p> <p>Соціальні ліфти - це канали, що дозволяють індивідам рухатися вгору по соціальній драбині.</p> <p>Вони забезпечують відкритість суспільства та можливості для соціальної мобільності.</p> <p>Значення концепції:</p> <p>Вивчення соціальної мобільності дає розуміння динаміки соціальної структури суспільства.</p> <p>Концепція є важливою для оцінки рівня соціальної справедливості та рівності можливостей.</p> <p>Загалом, концепція соціальної мобільності та соціальних ліфтів є важливим інструментом аналізу можливостей та бар'єрів для вертикальної соціальної динаміки в суспільстві.</p>
<p>«Спадкова відтворювальна мобільність» (англ. «inherited reproducible mobility») - концепція, що описує процеси, коли соціальне становище, ресурси та привілеї передаються від одного покоління до іншого, відтворюючи соціальну стратифікацію.</p>	<p>Концепція «спадкової відтворюваної мобільності» (англ. «intergenerational social mobility») є одним із важливих аспектів дослідження соціальної мобільності в суспільстві. Ось основні положення цієї концепції:</p> <p>Визначення:</p> <p>Спадкова відтворювана мобільність - це процес, коли соціальне становище (статус, клас) передається від батьків до дітей. Тобто діти, як правило, займають такий же соціальний статус, що й їхні батьки.</p> <p>Механізми передачі статусу:</p> <p>Економічні фактори: багатство, власність, доходи, що переходять від покоління до покоління.</p> <p>Культурні фактори: освіта, цінності, навички, соціальні зв'язки, що засвоюються в сім'ї.</p> <p>Соціальні фактори: доступ до престижних соціальних мереж, патронажу тощо.</p> <p>Рівні спадкової мобільності:</p> <p>Високий рівень - коли соціальний статус майже повністю визначається соціальним походженням.</p> <p>Низький рівень - коли соціальне становище дитини менш залежить від становища батьків.</p> <p>Наслідки спадкової мобільності:</p> <p>Закріплення нерівності та стратифікації в суспільстві.</p>

	<p>Обмеження можливостей вертикальної мобільності. Зниження соціальної справедливості та рівності шансів. Значення концепції: Дає розуміння механізмів відтворення соціальної структури та нерівності. Важлива для оцінки ефективності соціальної політики та освітніх реформ. Допомагає виявляти бар'єри для рівних можливостей. Загалом, концепція спадкової відтворюваної мобільності є важливою для аналізу процесів соціальної стратифікації та динаміки соціальної структури в суспільстві.</p>
<p>«Структурна мобільність» (англ. «structural mobility») - концепція, що розглядає зміни в соціальній структурі (економічні трансформації, технологічні зміни тощо), які створюють нові можливості чи обмеження для соціальної мобільності різних груп.</p>	<p>Концепція «структурної мобільності» (англ. «structural mobility») є важливим поняттям у соціології, яке розглядає зміни в соціальній структурі суспільства та їх вплив на соціальну мобільність. Ось основні аспекти цієї концепції: Визначення: Структурна мобільність - це зміни в соціальній структурі, які створюють нові можливості для вертикальної мобільності. Ці зміни відбуваються на макросоціальному рівні, на рівні системи, а не окремих індивідів. Основні фактори структурної мобільності: Економічний розвиток: індустріалізація, технологічні зміни, зростання нових галузей. Демографічні зміни: зміни в народжуваності, міграційні процеси. Політичні трансформації: реформи, зміна політичного режиму. Культурні зрушення: зміни в системі цінностей, освіті тощо. Типи структурної мобільності: Висхідна мобільність: створення нових, більш престижних позицій. Низхідна мобільність: скорочення та ліквідація старих соціальних позицій. Взаємозв'язок з індивідуальною мобільністю: Структурна мобільність створює можливості для індивідуальної вертикальної мобільності. Але індивідуальна мобільність також може впливати на структурні зміни. Значення концепції:</p>

	<p>Дає розуміння взаємозв'язку між макросоціальними змінами та індивідуальними життєвими траєкторіями. Важлива для оцінки потенціалу соціальної мобільності в суспільстві. Допомогає виявляти системні бар'єри та можливості для рівності можливостей. Загалом, концепція структурної мобільності є важливим інструментом аналізу динаміки соціальної стратифікації та взаємодії макро- і мікросоціальних процесів.</p>
<p>«Ефект Маттея» (англ. «Matthew effect») - концепція, яка описує ситуацію, коли успішні та привілейовані особи чи групи отримують дедалі більше ресурсів та можливостей, тоді як менш успішні - дедалі менше.</p>	<p>«Ефект Маттея» (англ. «Matthew effect») - концепція, яка описує ситуацію, коли успішні та привілейовані особи чи групи отримують дедалі більше ресурсів та можливостей, тоді як менш успішні - дедалі менше.</p> <p>Концепція «ефекту Матвія» (англ. «Matthew effect») є важливим соціологічним та соціально-психологічним поняттям, яке описує тенденцію посилення нерівності та нерівномірного розподілу ресурсів у суспільстві. Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення: Ефект Матвія - це феномен, коли успішні люди чи організації стають ще більш успішними, а менш успішні зазнають все більших труднощів.</p> <p>Назва походить з біблійної притчі, де сказано, що «тому, хто має, буде дано, а в того, хто не має, відніметься і те, що має».</p> <p>Основні прояви ефекту Матвія: У науці та освіті: відомі вчені отримують більше визнання та фінансування. У економіці: великі корпорації витісняють дрібний бізнес. У суспільному визнанні: популярні публічні особи стають ще популярнішими.</p> <p>Причини виникнення ефекту Матвія: Ефект «снігової кулі»: успішні отримують більше можливостей стати ще успішнішими. Упередженість у сприйнятті: успіх привертає більше уваги та визнання. Переваги в ресурсах: успішні мають кращий доступ до фінансування, інформації тощо.</p> <p>Наслідки ефекту Матвія: Поглиблення соціальної нерівності та розшарування суспільства. Зменшення соціальної мобільності. Зниження рівня справедливості та рівних можливостей.</p>

	<p>Значення концепції: Пояснює механізми відтворення та посилення нерівності в різних сферах суспільства. Дає розуміння важливості створення рівних стартових умов. Обґрунтовує необхідність політики перерозподілу ресурсів та можливостей. Загалом, концепція ефекту Матвія є важливим інструментом аналізу соціальної нерівності та пошуку шляхів її подолання.</p>
<p>«Відкладена мобільність» (англ. «postponed mobility») - концепція, що описує ситуацію, коли індивіди чи групи тимчасово втрачають свою соціальну позицію, очікуючи на відновлення сприятливих умов для мобільності.</p>	<p>Концепція «відкладеної мобільності» (англ. «postponed mobility») є важливою соціологічною теорією, яка описує особливості соціальної мобільності в сучасних розвинених суспільствах. Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення: Відкладена мобільність - це ситуація, коли індивіди відкладають або стримують свою соціальну мобільність, тобто перехід на інший соціальний рівень, порівняно з попереднім поколінням.</p> <p>Причини виникнення відкладеної мобільності: Ускладнення освітніх і професійних траєкторій, необхідність тривалішої підготовки. Зростання вимог до кваліфікації, досвіду, компетенцій на ринку праці. Економічна нестабільність, зростання безробіття серед молоді. Бажання молоді продовжити навчання, відкласти повноцінне дорослішання.</p> <p>Основні прояви відкладеної мобільності: Пізніше завершення освіти та початок трудової діяльності. Затримка у започаткуванні власної сім'ї, народженні дітей. Тимчасові, нестабільні форми зайнятості у молодому віці.</p> <p>Наслідки відкладеної мобільності: Затримка у процесах дорослішання та самостійного життя. Зростання психологічного стресу, невизначеності у молоді. Потенційні ризики соціальної ізоляції, зниження народжуваності.</p> <p>Значення концепції: Демонструє зміни у механізмах соціальної мобільності в сучасному суспільстві.</p>

	<p>Пояснює нові тенденції у житті молоді та їх соціальне становлення.</p> <p>Обґрунтовує необхідність державної політики підтримки молоді.</p> <p>Загалом, концепція відкладеної мобільності є важливим інструментом для розуміння сучасних трансформацій у соціальній структурі суспільства.</p>
<p>«Міжгенераційна мобільність» (англ. «intergenerational mobility») - концепція, що аналізує зміни в соціальному статусі між поколіннями однієї родини.</p>	<p>Концепція міжгенераційної мобільності є одним із ключових підходів до вивчення соціальної мобільності в соціології. Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення:</p> <p>Міжгенераційна мобільність - це зміна соціального статусу людини порівняно з соціальним статусом її батьків чи попереднього покоління.</p> <p>Типи міжгенераційної мобільності:</p> <p>Висхідна мобільність - перехід на вищий соціальний рівень порівняно з батьками.</p> <p>Низхідна мобільність - перехід на нижчий соціальний рівень порівняно з батьками.</p> <p>Горизонтальна мобільність - зміна виду діяльності, але збереження соціального статусу.</p> <p>Фактори, що впливають на міжгенераційну мобільність:</p> <p>Освіта - вища освіта сприяє висхідній мобільності.</p> <p>Професія батьків - діти можуть повторювати або змінювати професію батьків.</p> <p>Соціально-економічний статус сім'ї - вищий статус забезпечує більше ресурсів для мобільності.</p> <p>Етнічне походження, гендер, місце проживання тощо.</p> <p>Значення концепції:</p> <p>Дозволяє аналізувати динаміку соціальної структури суспільства.</p> <p>Пояснює механізми міжпоколінної передачі соціального статусу та нерівності.</p> <p>Обґрунтовує необхідність державної політики рівних можливостей.</p> <p>Виявляє бар'єри та нерівності, які заважають соціальному просуванню.</p> <p>Емпіричні дослідження:</p> <p>Вивчення рівня освіти, професій, доходів, престижу поколінь.</p> <p>Аналіз показників міжгенераційної мобільності в різних країнах.</p> <p>Дослідження факторів, що сприяють або обмежують мобільність.</p>

	<p>Загалом, концепція міжгенераційної мобільності є важливим інструментом розуміння соціальних змін і нерівностей у суспільстві.</p>
<p>«Внутрішньогенераційна мобільність» (англ. «intragenerational mobility») - концепція, що вивчає зміни в соціальному статусі протягом життя одного покоління.</p>	<p>Концепція внутрішньогенераційної мобільності є ще одним важливим підходом у вивченні соціальної мобільності. Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення: Внутрішньогенераційна мобільність - це зміна соціального статусу людини протягом її життя в межах одного покоління.</p> <p>Типи внутрішньогенераційної мобільності: Висхідна мобільність - просування на вищі щаблі соціальної ієрархії. Низхідна мобільність - рух на нижчі соціальні позиції. Горизонтальна мобільність - зміна виду діяльності, але без значної зміни статусу.</p> <p>Фактори, що впливають на внутрішньогенераційну мобільність: Освіта та професійна кваліфікація - вищі показники сприяють висхідній мобільності. Сімейний стан, вік, стать - можуть як сприяти, так і обмежувати мобільність. Економічна кон'юнктура, структурні зміни в економіці. Соціальні мережі, зв'язки, доступ до ресурсів.</p> <p>Значення концепції: Дозволяє вивчати трансформації соціальної структури та динаміку кар'єрних траєкторій. Пояснює процеси досягнення соціального статусу та нерівності в межах одного покоління. Обґрунтовує необхідність політики, що сприяє рівним можливостям. Виявляє фактори, що впливають на соціальну мобільність.</p> <p>Емпіричні дослідження: Аналіз змін у професійній зайнятості, доходах, престижі протягом життя. Порівняння показників мобільності серед різних соціальних груп. Вивчення впливу освіти, сім'ї, статі на процеси внутрішньогенераційної мобільності.</p> <p>Загалом, концепція внутрішньогенераційної мобільності доповнює розуміння міжпоколінної мобільності, забезпечуючи комплексне бачення соціальної динаміки.</p>

«Зворотня мобільність» (англ. «counter-mobility») - концепція, що описує явище, коли індивіди чи групи опускаються на нижчі соціальні позиції порівняно з попереднім поколінням.

Концепція зворотної мобільності - це важливий аспект вивчення соціальної мобільності. Ось основні ключові моменти цієї концепції:

Визначення:

Зворотна мобільність - це рух індивідів або груп назад до попередніх, нижчих соціальних позицій.

Типи зворотної мобільності:

Індивідуальна зворотна мобільність - окремі особи втрачають свої попередні соціальні досягнення.

Колективна зворотна мобільність - цілі групи, класи чи спільноти деклінують у соціальній ієрархії.

Причини зворотної мобільності:

Економічні кризи, структурні зрушення в економіці.

Політичні та соціальні потрясіння, конфлікти.

Особисті невдачі, втрата ресурсів, погіршення здоров'я.

Дискримінація, вплив стереотипів та упереджень.

Наслідки зворотної мобільності:

Збільшення соціальної нерівності, напруженості в суспільстві.

Ослаблення соціальної стабільності та солідарності.

Зменшення життєвих шансів, соціальних можливостей.

Психологічні травми, почуття фрустрації та депривації.

Значення концепції для досліджень:

Дозволяє краще зрозуміти динаміку соціальної мобільності.

Виявляє вразливі групи, ризики соціального виключення.

Обґрунтовує необхідність соціальної політики, спрямованої на подолання зворотної мобільності.

Аналізує взаємозв'язок між суб'єктивними та об'єктивними вимірами мобільності.

Загалом, концепція зворотної мобільності є важливим внеском у розуміння соціальної стратифікації та динаміки соціальної структури суспільства.

«Блокована мобільність» (англ. «blocked mobility») - концепція, що пояснює ситуації, коли індивіди чи групи не можуть реалізувати свій потенціал для

Концепція блокованої мобільності - важливе поняття у дослідженні соціальної мобільності. Ось основні аспекти цієї концепції:

Визначення:

<p>соціальної мобільності через структурні бар'єри.</p>	<p>Блокована мобільність - це ситуація, коли індивіди або групи стикаються із серйозними перешкодами, що обмежують їхні можливості для вертикальної соціальної мобільності.</p> <p>Причини блокованої мобільності: Жорстка стратифікація суспільства, наявність чітких класових меж. Дискримінація, упередження та нерівні можливості для різних соціальних груп. Інституційні бар'єри, недоступність якісної освіти, робочих місць тощо. Економічна нерівність, концентрація ресурсів у руках еліт. Культурні та соціальні фактори, які відтворюють нерівність.</p> <p>Типи блокованої мобільності: Індивідуальна блокована мобільність - окремі особи позбавлені можливостей для висхідної мобільності. Колективна блокована мобільність - цілі групи (за етнічною, расовою, класовою ознакою) обмежені у своїх соціальних переміщеннях.</p> <p>Наслідки блокованої мобільності: Соціальна нерівність, соціальна напруженість, конфлікти. Втрата мотивації, зростання соціальної апатії та ізоляції. Посилення процесів соціального виключення та маргіналізації. Загроза соціальної стабільності та легітимності соціального порядку.</p> <p>Значення концепції для досліджень: Виявляє структурні перешкоди на шляху соціальної мобільності. Дозволяє аналізувати взаємозв'язок між нерівністю можливостей та нерівністю результатів. Обґрунтовує необхідність політики, спрямованої на розширення доступу до ресурсів і можливостей. Сприяє розробці ефективних стратегій подолання соціальної сегрегації та ексклюзії.</p> <p>Загалом, концепція блокованої мобільності є важливим інструментом розуміння механізмів відтворення соціальної нерівності та розробки заходів для її зменшення.</p>
<p>«Диференційована інкорпорація» (англ. «differentiated incorporation») - концепція, що описує процеси, коли різні соціальні</p>	<p>Концепція диференційованої інкорпорації є важливою в дослідженнях міграції та</p>

групи включаються в суспільство на нерівних умовах.

інтеграції меншин. Ось основні аспекти цієї концепції:

Визначення:

Диференційована інкорпорація - це процес, за якого різні групи іммігрантів та етнічних меншин інтегруються в приймаюче суспільство неоднаковими способами та з різною мірою успішності.

Ключові ідеї:

Інтеграція іммігрантів та меншин не є одноманітним, лінійним процесом.

Різні групи мають різні можливості, ресурси та стикаються з різними перешкодами при інтеграції.

Соціальні, економічні, політичні та культурні характеристики груп визначають особливості їх інкорпорації.

Виміри диференційованої інкорпорації:

Громадянсько-правовий статус (доступ до громадянства, прав, соціальних благ)

Соціально-економічна інтеграція (зайнятість, доходи, житло)

Культурна адаптація (мовні навички, збереження ідентичності)

Політична участь (представництво, доступ до політичного процесу)

Міжетнічні зв'язки (контакти з представниками приймаючого суспільства)

Фактори диференціації:

Расово-етнічна та культурна дистанція між меншинами та більшістю

Міграційні характеристики (країна походження, причини міграції, тривалість перебування)

Соціально-економічні ресурси (освіта, кваліфікація, фінансовий капітал)

Дискримінація та упередження з боку приймаючого суспільства

Інституційні бар'єри (міграційна політика, доступ до ринку праці)

Значення концепції:

Пояснює нерівномірність інтеграції різних груп іммігрантів та меншин

Акцентує увагу на структурних чинниках, що впливають на інтеграційні процеси

Дає підґрунтя для розробки диференційованої політики інтеграції

Сприяє глибшому розумінню складності та динаміки міграційних процесів

Загалом, концепція диференційованої інкорпорації є важливим інструментом для аналізу неоднорідності інтеграційних шляхів

	та розробки ефективної міграційної та інтеграційної політики.
<p>«Культурний капітал» (англ. «cultural capital») - концепція, запропонована П'єром Бурдьє, яка пояснює, як культурні знання, навички та уподобання можуть перетворюватися на символічний ресурс, що забезпечує переваги в соціальній стратифікації.</p>	<p>Концепція культурного капіталу є важливою соціологічною концепцією, розробленою П'єром Бурдьє, для пояснення нерівності в освітніх досягненнях та соціальній мобільності. Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення: Культурний капітал - це сукупність знань, навичок, освіти, манер, смаків, які людина набуває в процесі соціалізації та які можуть бути конвертовані в економічний і соціальний капітал.</p> <p>Три форми культурного капіталу: Інкорпорований (вкорінений в особистості, наприклад, мовні навички, знання, манери) Об'єктивований (матеріалізований в культурних об'єктах, наприклад, книги, твори мистецтва) Інституціоналізований (визнаний соціальними інститутами, наприклад, освітні кваліфікації)</p> <p>Джерела культурного капіталу: Первинна соціалізація в сім'ї (сімейне виховання, традиції, стиль життя) Вторинна соціалізація в освітніх інституціях Самостійне культурне збагачення (читання, відвідування музеїв, театрів тощо)</p> <p>Функції культурного капіталу: Забезпечує переваги в отриманні освіти та доступу до престижних професій Слугує основою для символічного насильства (нав'язування певних культурних норм) Відтворює соціальну нерівність між класами</p> <p>Значення концепції: Пояснює, як культурні відмінності між соціальними класами призводять до нерівності в освітніх досягненнях Акцентує увагу на ролі культури та соціалізації в соціальній мобільності Розкриває механізми, за допомогою яких культурні відмінності трансформуються в соціальні та економічні переваги Застосовується для аналізу нерівності в доступі до культурних благ та їх споживанні Загалом, концепція культурного капіталу є важливим інструментом для розуміння ролі культури та освіти в процесах відтворення соціальної нерівності.</p>

«Склеювання класів» (англ. «class ceiling») - концепція, що пояснює бар'єри для вертикальної мобільності представників певних соціальних класів.

Концепція «склеювання класів» (англ. class gluing) є важливою соціологічною концепцією, розробленою П'єром Бурдьє для пояснення процесів соціальної стратифікації в пізньомодерних суспільствах. Ось основні аспекти цієї концепції:

Визначення:

Концепція «склеювання класів» описує процес, за якого відмінності між соціальними класами стають все менш помітними, а зв'язки між ними все міцнішими.

Основні ідеї:

У пізньомодерних суспільствах традиційні класові межі стираються, а соціальні класи «склеюються» один з одним.

Це відбувається завдяки зростанню соціальної мобільності, поширенню вищої освіти, формуванню «нового середнього класу».

Представники різних класів стають все більш подібними за рівнем доходів, стилем життя, культурними практиками.

Механізми «склеювання»:

Масова вища освіта створює спільні культурні коди та навички, які з'єднують представників різних класів.

Розмивання меж між «розумовою» та «фізичною» працею, поширення «менеджерського» типу зайнятості.

Зростання впливу ЗМІ, Інтернету та глобальної масової культури, які створюють уніфіковані смаки та стилі життя.

Наслідки «склеювання»:

Зниження класової ідентичності та згуртованості всередині класів.

Ускладнення колективних форм соціального протесту.

Посилення індивідуалізації та фрагментації суспільства.

Значення концепції:

Дозволяє краще зрозуміти соціальні трансформації у пізньомодерних суспільствах.

Акцентує увагу на ролі освіти та культури в процесах соціальної стратифікації.

Пояснює, чому класові конфлікти стають менш вираженими в сучасному світі.

Загалом, концепція «склеювання класів» є важливим інструментом для аналізу змін у класовій структурі та соціальних нерівностях у пізньомодерних суспільствах.

<p>«Феномен скловидної стелі» (англ. «glass ceiling») - концепція, що описує невидимі бар'єри, які перешкоджають просуванню жінок та представників меншин на вищі посади.</p>	<p>Ось основні аспекти цієї концепції:</p> <p>Визначення: Феномен скловидної стелі полягає в тому, що жінки та представники меншин частіше призначаються на керівні посади в організаціях, коли ці організації перебувають у кризовому стані чи стикаються з серйозними проблемами.</p> <p>Причини: Стереотипи та упередження - жінки та меншини сприймаються як здатні впоратися з важкими ситуаціями, які чоловіки можуть «провалити».</p> <p>Прагнення організацій продемонструвати свою «різноманітність» та «прогресивність».</p> <p>Небажання чоловіків-керівників брати на себе ризики в складних ситуаціях.</p> <p>Наслідки: Жінки та меншини опиняються в ситуації підвищеного ризику невдачі та ймовірності звільнення.</p> <p>Їх успішне подолання кризи може не призвести до подальшого просування, тоді як провали - закріплюють стереотипи.</p> <p>Феномен підсилює нерівність та недовіру до компетентності жінок і меншин у керівництві.</p> <p>Значення концепції: Виявляє приховані механізми гендерної та расової дискримінації в управлінській сфері. Пояснює, чому жінки та меншини часто опиняються в «скляних пастках» у кар'єрі. Акцентує увагу на важливості створення сприятливих умов для просування недопредставлених груп.</p> <p>Загалом, концепція «феномену скловидної стелі» є важливим інструментом для аналізу та протидії гендерній і расовій нерівності в управлінні організаціями.</p>
<p>«Соціальна виключеність» (англ. «social exclusion») - концепція, що аналізує процеси, коли деякі групи відсторонюються від повноцінної участі в соціальному, економічному та політичному житті.</p>	<p>«Соціальна виключеність» (англ. «social exclusion») - концепція, що аналізує процеси, коли деякі групи відсторонюються від повноцінної участі в соціальному, економічному та політичному житті.</p> <p>Соціальна виключеність (англ. social exclusion) - це концепція, яка описує процес, за якого окремі особи або групи людей позбавляються можливості повноцінно брати участь у суспільному житті через обмежений доступ до основних соціальних прав, ресурсів та можливостей.</p> <p>Ключові аспекти соціальної виключеності:</p>

	<p>Багатовимірність: Виключення може стосуватися різних сфер життя - економічної, соціальної, політичної, культурної тощо. Люди можуть бути виключені з доступу до освіти, медицини, житла, соціальних послуг, ринку праці тощо.</p> <p>Динамічність: Соціальна виключеність - це процес, який може поглиблюватися з часом, ускладнюючи можливості людини інтегруватися в суспільство. Виключення в одній сфері може призводити до виключення в інших.</p> <p>Структурні фактори: Корінням соціальної виключеності часто є структурні нерівності, дискримінація та упередження в суспільстві. Групи ризику - бідні, меншини, інваліди, мігранти, безробітні, самотні літні люди тощо.</p> <p>Наслідки: Соціальна ізоляція, погіршення якості життя, відчуття безпорадності та відчуження від суспільства. Зниження соціальної мобільності та можливостей самореалізації. Конфлікти, напруженість і соціальна нестабільність у суспільстві. Загалом, концепція соціальної виключеності спрямована на розуміння та протидію комплексним формам позбавлення людей можливостей повноцінної участі в житті суспільства.</p>
<p>«Концепція життєвих шансів» (нім. «Lebenschancen») - концепція М. Вебера, що описує нерівні можливості доступу до ресурсів, благ та життєвих перспектив серед різних соціальних груп.</p>	<p>Концепція життєвих шансів (англ. life chances) - це соціологічна концепція, розроблена німецьким соціологом Максом Вебером, яка описує можливості, що надаються людям у суспільстві для реалізації своїх життєвих планів і досягнення благополуччя.</p> <p>Основні аспекти концепції життєвих шансів: Визначення: Життєві шанси - це ймовірність людини отримати бажані ресурси, блага та можливості для покращення свого становища в суспільстві. Вони залежать від соціального становища, привілеїв та привілейованого доступу до ресурсів. Нерівність життєвих шансів:</p>

	<p>Життєві шанси нерівномірно розподілені в суспільстві через соціальну стратифікацію та нерівність.</p> <p>Фактори, що визначають життєві шанси: клас, стать, раса, освіта, місце проживання тощо.</p> <p>Вплив на життєві траєкторії: Різні життєві шанси зумовлюють нерівні можливості для реалізації життєвих планів і досягнення благополуччя.</p> <p>Низькі життєві шанси обмежують життєві перспективи людей і відтворюють соціальну нерівність.</p> <p>Значення концепції: Дозволяє аналізувати, як соціальна нерівність та структурні фактори впливають на життєві траєкторії людей.</p> <p>Виявляє механізми соціальної стратифікації і нерівного доступу до ресурсів.</p> <p>Обґрунтовує необхідність державної політики, спрямованої на розширення життєвих шансів для вразливих груп.</p> <p>Загалом, концепція життєвих шансів є важливим інструментом для розуміння та пояснення процесів соціальної нерівності та соціальної мобільності в суспільстві.</p>
<p>«Теорія освітнього відбору» (англ. «credentialism») - концепція, що пояснює, як здобуття формальної освіти та отримання дипломів стає ключовим механізмом соціальної мобільності та розподілу статусних позицій.</p>	<p>Теорія освітнього відбору (англ. theory of educational selection) - це соціологічна концепція, яка пояснює нерівність освітніх можливостей і результатів в суспільстві.</p> <p>Основні положення теорії освітнього відбору: Соціальна селективність освіти: Освітня система здійснює відбір учнів/студентів на основі соціального походження, а не лише їхніх здібностей.</p> <p>Діти з вищих соціальних класів, як правило, мають переваги в освітньому процесі.</p> <p>Механізми відбору: Соціальні, культурні та економічні фактори впливають на успішність учнів на різних освітніх рівнях.</p> <p>Наприклад, культурний капітал сімей, доступ до репетиторів, матеріальні ресурси тощо.</p> <p>Відтворення нерівності: Освітній відбір закріплює і відтворює соціальну нерівність через надання переваг дітям з привілейованих верств.</p> <p>Успішність в освіті стає ключовим чинником соціальної мобільності.</p> <p>Легітимація нерівності:</p>

	<p>Освітня система легітимуює соціальну нерівність, представляючи її як результат «справедливого» відбору.</p> <p>Успіх в освіті сприймається як заслуга, а не наслідок соціальних привілеїв.</p> <p>Критика та альтернативи:</p> <p>Ця теорія зазнала критики за надмірний акцент на соціальній селективності освіти.</p> <p>Альтернативні концепції наголошують на ролі освіти в соціальній мобільності та подоланні нерівностей.</p> <p>Загалом, теорія освітнього відбору є важливим внеском у розуміння механізмів відтворення соціальної нерівності через функціонування освітньої системи.</p>
<p>«Ефект соціального походження» (англ. «social origin effect») - концепція, що аналізує, як соціальне походження індивіда (клас, освіта батьків тощо) впливає на його шанси досягти високого соціального статусу.</p>	<p>Ефект соціального походження (англ. social origin effect) - це соціологічний концепт, який описує вплив соціального становища сім'ї на освітні досягнення та життєві шанси індивіда.</p> <p>Основні характеристики ефекту соціального походження:</p> <p>Визначення:</p> <p>Ефект соціального походження полягає в тому, що діти з сімей вищих соціальних класів мають вищі освітні результати і життєві шанси порівняно з дітьми з нижчих соціальних класів.</p> <p>Механізми впливу:</p> <p>Сімейний культурний капітал (освіта, цінності, стиль життя) позитивно впливає на успішність дітей в освіті.</p> <p>Економічні ресурси сім'ї забезпечують кращі умови для навчання, репетиторство, доступ до престижних навчальних закладів.</p> <p>Соціальні зв'язки та статус батьків полегшують доступ дітей до можливостей.</p> <p>Відтворення нерівності:</p> <p>Ефект соціального походження зумовлює нерівність освітніх і життєвих шансів в суспільстві.</p> <p>Він сприяє міжгенераційній передачі соціального статусу та нерівності.</p> <p>Емпіричні дослідження:</p> <p>Дослідження підтверджують стійкість ефекту соціального походження в різних країнах та освітніх системах.</p> <p>Вплив соціального походження може навіть посилюватися при розширенні доступу до освіти.</p> <p>Наслідки та дискусії:</p>

	<p>Ефект соціального походження ставить під сумнів ідеї про рівність можливостей в освіті.</p> <p>Він обґрунтовує необхідність державної політики, спрямованої на вирівнювання освітніх шансів.</p> <p>Загалом, ефект соціального походження є важливим концептом для розуміння механізмів відтворення соціальної нерівності через освітню систему.</p>
<p>«Концепція відносної депривації» (англ. «relative deprivation») - пояснює, як суб'єктивне відчуття меншої успішності порівняно з іншими групами може стимулювати соціальні рухи та конфлікти.</p>	<p>Концепція відносної депривації - це соціологічна теорія, яка пояснює виникнення соціальних рухів і колективних дій на основі суб'єктивного відчуття людьми своєї позбавленості порівняно з іншими групами.</p> <p>Основні положення концепції відносної депривації:</p> <p>Визначення відносної депривації:</p> <p>Відносна депривація - це суб'єктивне відчуття індивідом або групою того, що вони позбавлені чогось, що, на їхню думку, повинно їм належати.</p> <p>Це порівняння своєї ситуації з ситуацією інших референтних груп.</p> <p>Джерела відносної депривації:</p> <p>Розрив між очікуваннями людей щодо бажаного рівня життя та їхньою реальною ситуацією.</p> <p>Поява нових стандартів споживання та добробуту, недосяжних для певних груп.</p> <p>Зміни в суспільстві, які змінюють статус і становище окремих груп.</p> <p>Колективні дії та соціальні рухи:</p> <p>Відносна депривація призводить до невдоволення, фрустрації та агресії.</p> <p>Це може спонукати людей до колективних дій, протесту та участі в соціальних рухах.</p> <p>Приклади та емпіричні дослідження:</p> <p>Концепція пояснює виникнення таких явищ, як революції, етнічні конфлікти, расові заворушення.</p> <p>Емпіричні дослідження підтверджують зв'язок між відчуттям відносної депривації та участю в колективних діях.</p> <p>Критика та подальший розвиток:</p> <p>Концепцію критикують за надмірну суб'єктивність та ігнорування об'єктивних факторів.</p> <p>Сучасні дослідження розвивають ідеї про множинність форм відносної депривації, її</p>

	<p>динаміку та взаємозв'язок з іншими соціальними явищами.</p> <p>Загалом, концепція відносної депривації є важливою для розуміння мотивів участі людей у соціальних рухах та колективних діях.</p>
<p>«Концепція життєвого шляху» (англ. «life course perspective») - підхід, який досліджує, як вікові та історичні зміни впливають на траєкторії соціальної мобільності індивідів.</p>	<p>Концепція життєвого шляху (life course perspective) є міждисциплінарною теоретичною рамкою, яка розглядає розвиток людини протягом усього його життя.</p> <p>Основні ідеї цієї концепції:</p> <p>Індивідуальний розвиток:</p> <p>Людина проходить крізь низку взаємопов'язаних переходів та змін протягом життя.</p> <p>Ці зміни взаємопов'язані та мають довгострокові наслідки.</p> <p>Історичний контекст:</p> <p>Індивідуальний життєвий шлях людини формується під впливом історичних, соціальних, культурних та економічних умов.</p> <p>Макросоціальні зміни впливають на траєкторії життя людей.</p> <p>Взаємозв'язки та взаємозалежності:</p> <p>Життєвий шлях є результатом складної взаємодії між індивідом та соціальним оточенням.</p> <p>Індивідуальні дії та інституційні структури взаємно впливають одна на одну.</p> <p>Часовий вимір:</p> <p>Життєвий шлях має темпоральні аспекти - він розгортається в часі та має свою тривалість.</p> <p>Вчасність життєвих подій має вплив на наступні стадії життя.</p> <p>Гетерогенність та диференціація:</p> <p>Життєвий шлях різниться залежно від статі, раси, класу, етнічності тощо.</p> <p>Соціальна нерівність проявляється в диференційованих життєвих траєкторіях.</p> <p>Ця концепція широко застосовується в соціології, психології розвитку, демографії, геронтології та інших дисциплінах для вивчення індивідуальних та соціальних змін протягом життя людини.</p>
<p>Концепція соціальної мережі (social network theory) - це міждисциплінарний підхід, який фокусується на структурі соціальних відносин між індивідами та групами.</p>	<p>Ключові положення цієї концепції:</p> <p>Структура зв'язків:</p> <p>Соціальні актори (індивіди, групи, організації) пов'язані між собою через</p>

	<p>різноманітні типи зв'язків (дружба, родинні стосунки, співпраця, обмін ресурсами тощо). Ці зв'язки формують комплексну соціальну структуру.</p> <p>Положення в мережі: Місце актора в структурі мережі (наприклад, центральність, брокерські позиції) впливає на його можливості, ресурси та владу. Актори можуть займати структурно еквівалентні позиції, навіть якщо не пов'язані безпосередньо.</p> <p>Динаміка мереж: Соціальні мережі постійно змінюються - з'являються нові зв'язки, старі руйнуються. Ці зміни впливають на поведінку та можливості акторів.</p> <p>Мережева перспектива: Акцент робиться не на індивідуальних атрибутах акторів, а на структурі їхніх зв'язків.</p> <p>Соціальні явища пояснюються через положення акторів у мережі, а не через їхні індивідуальні характеристики.</p> <p>Ця концепція широко застосовується у соціології, антропології, економіці, управлінні, інформатиці для аналізу різноманітних соціальних структур та процесів.</p>
<p>«Концепція соціального капіталу» (англ. «social capital») - пояснює, як соціальні зв'язки та членство в групах можуть перетворюватися на ресурс, що сприяє мобільності.</p>	<p>Концепція соціального капіталу - це міждисциплінарна теоретична рамка, яка розглядає соціальні зв'язки як ресурс, що може приносити вигоду індивідам та групам. Ключові аспекти концепції соціального капіталу:</p> <p>Соціальні зв'язки як ресурс: Соціальні мережі, норми та взаємність є формами соціального капіталу. Ці ресурси можуть бути мобілізовані для досягнення певних цілей.</p> <p>Вигоди та переваги: Соціальний капітал може приносити як індивідуальні, так і колективні вигоди (наприклад, доступ до інформації, підтримка, співпраця). Соціальний капітал впливає на можливості, статус та успіх акторів.</p> <p>Типи соціального капіталу: Між'язковий (bonding) - зв'язки між близькими людьми (родина, друзі). Об'єднуючий (bridging) - зв'язки між різними соціальними групами.</p>

	<p>Пов'язуючий (linking) - вертикальні зв'язки між людьми різного статусу та влади.</p> <p>Соціальний контекст: Соціальний капітал створюється та підтримується у рамках соціальних структур (сімей, громад, організацій).</p> <p>Культурні, політичні та економічні умови впливають на накопичення та використання соціального капіталу.</p> <p>Ця концепція широко застосовується у соціології, економіці, політології, освітніх та організаційних дослідженнях для вивчення ролі соціальних зв'язків у житті людей та суспільств.</p>
<p>«Концепція ринку праці» (англ. «labor market segmentation») - описує, як сегментація ринку праці за різними ознаками (галузь, професія, стать тощо) призводить до нерівних можливостей соціальної мобільності.</p>	<p>Концепція ринку праці - це теоретична рамка, яка аналізує взаємодію пропозиції та попиту на робочу силу і динаміку її розподілу між різними видами праці, секторами та регіонами.</p> <p>Основні аспекти концепції ринку праці:</p> <p>Попит на працю: Роботодавці формують попит на працівників з необхідними навичками та кваліфікацією.</p> <p>Попит залежить від технологічних, економічних, інституційних факторів.</p> <p>Пропозиція праці: Людські ресурси (населення) пропонують свою робочу силу.</p> <p>Пропозиція залежить від демографічних, освітніх, культурних факторів.</p> <p>Ціна праці (заробітна плата): Заробітна плата визначається в результаті взаємодії попиту та пропозиції.</p> <p>Заробітна плата сигналізує про дефіцит чи надлишок робочої сили.</p> <p>Розподіл робочої сили: Працівники розподіляються між різними видами діяльності, секторами та регіонами.</p> <p>Мобільність робочої сили забезпечує ефективний розподіл ресурсів.</p> <p>Інституційні фактори: Ринок праці регулюється державною політикою, профспілками, законодавством.</p> <p>Ці інститути впливають на умови найму, заробітну плату, зайнятість.</p> <p>Концепція ринку праці широко використовується в економічній теорії, соціології, політології для аналізу ринку праці та розробки політики зайнятості.</p>
<p>«Концепція багатовимірної нерівності» (англ. «multidimensional inequality») - підхід, який розглядає нерівність не лише</p>	<p>Концепція багатовимірної нерівності розглядає нерівність як явище, що</p>

за економічними, а й за культурними, політичними та іншими вимірами.

проявляється не лише у доходах чи благах, а й у багатьох інших вимірах життя людей.

Основні аспекти концепції багатовимірної нерівності:

Множинні виміри нерівності:

Нерівність проявляється не лише в рівні доходів, а й у доступі до освіти, охорони здоров'я, житла, політичної участі тощо.

Ці виміри нерівності можуть бути взаємопов'язані, підсилюючи одна одну.

Комплексні профілі нерівності:

Індивіди та групи можуть відчувати різні форми нерівності одночасно (наприклад, низький дохід, поганий стан здоров'я, обмежений доступ до політичної влади).

Такі багатовимірні профілі нерівності створюють складні картини соціальної стратифікації.

Динаміка та накопичення нерівності:

Нерівність у різних вимірах може посилювати одна одну протягом життя людини.

Наприклад, обмежений доступ до якісної освіти обмежує можливості на ринку праці, що призводить до низьких доходів.

Структурні та інституційні фактори:

Нерівність зумовлена не лише індивідуальними характеристиками, а й структурними та інституційними бар'єрами.

Наприклад, расова, гендерна сегрегація на ринку праці, дискримінація, недоступність якісних суспільних благ.

Концепція багатовимірної нерівності дозволяє більш комплексно аналізувати стан соціальної справедливості в суспільстві та розробляти політики, спрямовані на її покращення.

«Концепція накопичувальної переваги» (англ. «cumulative advantage») - пояснює, як успіх у певній сфері (освіта, кар'єра тощо) веде до нагромадження переваг, що збільшують шанси на подальший успіх.

Концепція накопичувальної переваги описує процес, за якого невеликі початкові відмінності між людьми чи групами з часом посилюються та призводять до значних нерівностей.

Основні ідеї концепції накопичувальної переваги:

Початкові випадкові відмінності

Навіть незначні випадкові відмінності між людьми (наприклад, в здібностях, умовах життя тощо) можуть стати початковою точкою для подальшої диференціації.

Самопідсилювальні процеси

Ці початкові відмінності можуть ініціювати самопідсилювальні цикли, коли успіх чи

	<p>невдача в одній сфері життя призводить до успіху чи невдачі в інших.</p> <p>Наприклад, хороша освіта дає перевагу на ринку праці, що сприяє подальшому накопиченню ресурсів.</p> <p>Кумулятивні ефекти</p> <p>З часом ці самопідсилювальні процеси призводять до значного розшарування між людьми чи групами.</p> <p>Невеликі початкові відмінності перетворюються на великі нерівності.</p> <p>Стійкість нерівностей</p> <p>Через механізми накопичувальної переваги нерівності стають досить стійкими і важко піддаються змінам.</p> <p>Навіть цілеспрямовані зусилля щодо вирівнювання можуть бути нівельовані дією цих механізмів.</p> <p>Концепція накопичувальної переваги пояснює, чому суспільства схильні до посилення нерівностей, і вказує на необхідність втручання для запобігання цим процесам.</p>
<p>«Концепція подвійного тягаря» (англ. «double burden») - аналізує, як поєднання професійної діяльності та сімейних обов'язків створює додаткові бар'єри для жінок на шляху соціальної мобільності.</p>	<p>Концепція подвійного тягаря описує ситуацію, коли певні групи населення стикаються з множинними навантаженнями та нерівностями одночасно, що посилює їхнє неблагополуччя.</p> <p>Основні аспекти концепції подвійного тягаря:</p> <p>Множинні форми нерівності</p> <p>Групи, що перебувають у нерівному становищі, стикаються з нерівністю не лише в одному, а в кількох вимірах.</p> <p>Наприклад, жінки можуть мати нижчі доходи, гірший доступ до освіти та політичної участі.</p> <p>Взаємне підсилення нерівностей</p> <p>Різні форми нерівності взаємодіють та посилюють одна одну, створюючи комплексні профілі неблагополуччя.</p> <p>Наприклад, бідність, поганий стан здоров'я та обмежений доступ до якісної освіти.</p> <p>Кумулятивні наслідки</p> <p>Накопичення нерівностей протягом життя, особливо в ранньому віці, призводить до глибоких та стійких форм позбавлення.</p> <p>Ці наслідки важко подолати через обмеженість ресурсів та можливостей.</p> <p>Системні, структурні фактори</p>

	<p>Подвійний тягар зумовлений не лише індивідуальними характеристиками, а й системними, структурними бар'єрами. Наприклад, гендерна дискримінація на ринку праці, расова сегрегація в житловій сфері.</p> <p>Концепція подвійного тягара підкреслює необхідність комплексного, міждисциплінарного підходу до вирішення проблем нерівності, спрямованого на усунення структурних чинників.</p>
<p>«Концепція інтерсекційності» (англ. «intersectionality») - розглядає, як перетин різних соціальних ознак (клас, раса, гендер тощо) формує унікальні форми нерівності та виключення.</p>	<p>Концепція інтерсекційності описує взаємозв'язок та перетин різних форм соціальної нерівності та дискримінації, які спільно формують унікальний досвід та становище окремих груп людей.</p> <p>Ключові аспекти концепції інтерсекційності:</p> <p>Множинні ідентичності</p> <p>Кожна людина має кілька соціальних ідентичностей, таких як раса, клас, гендер, сексуальна орієнтація, вік, інвалідність тощо.</p> <p>Ці ідентичності не існують ізольовано, а взаємодіють та перетинаються.</p> <p>Взаємне посилення дискримінації</p> <p>Одночасна приналежність до кількох груп, що зазнають дискримінації, призводить до унікального досвіду пригнічення.</p> <p>Наприклад, жінка з інвалідністю може стикатися з дискримінацією за ознаками гендеру та інвалідності одночасно.</p> <p>Системний підхід</p> <p>Інтерсекційність передбачає аналіз того, як різні структури влади та пригнічення взаємодіють на системному рівні.</p> <p>Наприклад, расизм, сексизм та класизм можуть переплітатися та створювати складні соціальні ієрархії.</p> <p>Контекстуальність</p> <p>Досвід людини залежить від конкретного соціального, культурного та історичного контексту.</p> <p>Інтерсекційний аналіз враховує ці контекстуальні фактори.</p> <p>Прагнення до соціальної справедливості</p> <p>Інтерсекційність спрямована на виявлення та подолання множинних форм нерівності та дискримінації.</p> <p>Вона є основою для розробки інклюзивних, комплексних підходів до соціальної трансформації.</p>

	<p>Концепція інтерсекційності важлива для розуміння та вирішення складних, взаємопов'язаних проблем нерівності в суспільстві.</p>
<p>«Концепція структурної мобільності» (англ. «structural mobility») - аналізує, як зміни в економічній та соціальній структурі суспільства (наприклад, зростання/скорочення певних секторів) впливають на можливості індивідуальної мобільності.</p>	<p>Концепція структурної мобільності описує зміни в соціальній структурі суспільства, які впливають на можливості мобільності для окремих груп людей.</p> <p>Основні аспекти концепції структурної мобільності:</p> <p>Зміни в економіці та ринку праці Трансформації в економічній системі, зокрема зростання або занепад певних секторів, впливають на доступність робочих місць та шляхи соціальної мобільності. Наприклад, автоматизація та перехід до економіки знань можуть звужити можливості для менш освічених працівників.</p> <p>Демографічні зміни Зміни в структурі населення, такі як старіння, міграція або зміни в етнічному складі, можуть спричинити перерозподіл ресурсів та можливостей. Наприклад, зростання частки іммігрантів може викликати напругу щодо доступу до робочих місць та соціальних послуг.</p> <p>Державна політика Державні програми, законодавство та інституційні зміни можуть як сприяти, так і перешкоджати соціальній мобільності. Наприклад, реформи освіти, соціального забезпечення або ринку праці впливають на життєві можливості людей.</p> <p>Культурні зрушення Зміни в культурних нормах, цінностях і уявленнях можуть відкривати нові горизонти для мобільності або, навпаки, закріплювати існуючі обмеження. Наприклад, поширення уявлень про гендерну рівність може сприяти професійній мобільності жінок.</p> <p>Взаємодія структурних та індивідуальних факторів Структурні зміни створюють нові можливості або бар'єри, які взаємодіють з характеристиками й ресурсами окремих осіб. Наприклад, розширення доступу до вищої освіти може сприяти мобільності вихідців із малозабезпечених сімей.</p> <p>Концепція структурної мобільності підкреслює важливість аналізу макросоціальних змін для розуміння</p>

	процесів соціальної стратифікації та нерівності.
<p>«Концепція міжгенераційної мобільності» (англ. «intergenerational mobility») - досліджує, наскільки соціальний статус батьків визначає шанси дітей досягти іншого статусу.</p>	<p>Концепція міжгенераційної мобільності стосується зміни соціального статусу та положення особи у порівнянні з їхніми батьками або попереднім поколінням. Вона розглядає:</p> <p>Вертикальна мобільність Просування на вищі або зниження на нижчі щаблі соціальної ієрархії порівняно з попереднім поколінням. Наприклад, коли дитина з бідної родини досягає вищого освітнього чи професійного статусу, ніж її батьки.</p> <p>Горизонтальна мобільність Переміщення до інших соціальних груп чи секторів, які не обов'язково пов'язані з висхідною чи низхідною мобільністю. Наприклад, коли дитина обирає іншу професію, ніж батьки.</p> <p>Стабільність статусу Збереження соціального статусу між поколіннями. Наприклад, коли дитина продовжує сімейну справу або зберігає рівень життя, притаманний родині.</p> <p>Вивчення міжгенераційної мобільності дозволяє оцінити: Рівень соціальної нерівності та бар'єри для просування Ефективність соціальних інститутів, таких як освіта, в забезпеченні можливостей для покращення становища Міру сталості соціальної структури та динаміки суспільних змін Аналіз міжгенераційної мобільності є важливим для розуміння процесів соціальної стратифікації та оцінювання соціальної політики.</p>
<p>«Концепція життєвого циклу» (англ. «life cycle») - аналізує, як зміна статусів людини на різних етапах життя (освіта, робота, сім'я тощо) впливає на її соціальну мобільність.</p>	<p>Концепція життєвого циклу є важливою у соціології та суміжних дисциплінах. Вона описує типові етапи, події та переходи, через які проходять люди протягом свого життя.</p> <p>Основні аспекти концепції життєвого циклу: Етапи життя Народження, дитинство, юність, дорослість, старість. Кожен етап характеризується специфічними завданнями, ролями та очікуваннями суспільства. Вікові переходи</p>

Ключові події, які означають перехід між етапами життя, наприклад завершення освіти, одруження, народження дітей, вихід на пенсію.

Ці переходи часто пов'язані зі змінами в соціальному статусі та ідентичності.

Біологічні, психологічні та соціальні зміни
Фізичні, когнітивні та емоційні трансформації, які відбуваються з людиною з віком.

Зміни в соціальних ролях, відносинах та очікуваннях суспільства щодо поведінки на різних етапах життя.

Гендерні та культурні особливості

Відмінності в життєвих траєкторіях, нормах та очікуваннях для чоловіків і жінок.

Вплив культурного контексту на сприйняття та переживання різних етапів життя.

Взаємодія індивідуальних і структурних факторів

Поєднання особистих рішень, обставин та соціальних умов, які формують унікальний життєвий шлях кожної людини.

Концепція життєвого циклу є важливою для розуміння процесів соціалізації, індивідуального розвитку, вікових змін, а також взаємодії між людьми та суспільством упродовж життя.

Завдання з елементами дослідницької роботи

Таблиця 6

Приклад завдання з елементами дослідницької роботи	Мета завдання	Очікувані результати від впровадження завдання
<p>Тема. Аналіз тенденцій міжгенераційної соціальної мобільності в Україні</p> <p>Проаналізувати наявні статистичні дані та дослідження щодо соціальної мобільності в Україні за останні 10-15 років.</p> <p>Визначити основні тенденції вертикальної (висхідної та низхідної) мобільності.</p> <p>Виявити особливості горизонтальної мобільності між соціальними групами.</p> <p>Оцінити рівень стабільності соціального статусу між поколіннями.</p> <p>Провести власне емпіричне дослідження міжгенераційної мобільності.</p> <p>Розробити анкету для опитування респондентів щодо їхнього соціального походження, освіти, професії, доходів тощо.</p> <p>Сформувати вибірку дослідження, що репрезентує різні соціальні групи.</p> <p>Зібрати та проаналізувати отримані дані, використовуючи методи описової та аналітичної статистики.</p> <p>Порівняти отримані результати з даними офіційної статистики та іншими дослідженнями.</p> <p>Виявити збіги та розбіжності, спробувати пояснити їх причини.</p> <p>Обговорити соціальні, економічні та політичні чинники, що впливають на міжгенераційну мобільність в Україні.</p>	<p>Дослідити характер і динаміку міжгенераційної мобільності в сучасному українському суспільстві.</p>	<p>Поглиблення розуміння концепції міжгенераційної мобільності та факторів, що на неї впливають.</p> <p>Набуття практичних навичок проведення соціологічного дослідження.</p> <p>Критичний аналіз емпіричних даних щодо соціальної мобільності в Україні.</p> <p>Формулювання обґрунтованих висновків та рекомендацій для соціальної політики.</p>

<p>Підготувати письмовий звіт, який має містити: Теоретичне обґрунтування дослідження Опис методології та методів збору й аналізу даних Аналіз отриманих результатів Висновки щодо тенденцій міжгенераційної мобільності Рекомендації для соціальної політики та подальших досліджень</p>		
<p>Тема. Вплив освіти на вертикальну соціальну мобільність в Україні Дослідити роль освіти як каналу соціальної мобільності Проаналізувати зміни в освітній структурі різних соціальних класів Визначити освітні стратегії представників різних соціальних груп Оцінити взаємозв'язок між освітніми досягненнями та професійною/доходною мобільністю.</p>	<p>Вивчити вплив освіти на вертикальну соціальну мобільність в Україні Виявити відмінності в освітніх стратегіях представників різних соціальних груп Дослідити особливості освітніх стратегій різних соціальних груп Вивчити зв'язок між освітніми показниками та професійним/доходним статусом</p>	<p>Визначення ролі освіти як важливого чинника соціальної мобільності в Україні Розуміння трансформацій в освітній структурі різних соціальних класів Ідентифікація специфіки освітніх стратегій представників різних соціальних верств Розуміння ролі освітнього рівня у вертикальній мобільності в Україні</p>
<p>Тема. Гендерні особливості соціальної мобільності Вивчити відмінності у вертикальній та горизонтальній мобільності чоловіків та жінок Дослідити чинники, що зумовлюють гендерну нерівність в мобільності Проаналізувати вплив сімейних ролей та інституцій на мобільність жінок Розробити рекомендації для подолання гендерного розриву в мобільності</p>	<p>Дослідити гендерні відмінності в процесах вертикальної та горизонтальної мобільності Визначити основні фактори, що призводять до гендерної нерівності в соціальній мобільності Виявити, яким чином сімейні обов'язки та інституційні бар'єри впливають на мобільність жінок Запропонувати ефективні шляхи зменшення нерівності між чоловіками та жінками в процесах соціальної мобільності</p>	<p>Виявлення ключових відмінностей в мобільності чоловіків та жінок Глибоке розуміння механізмів, які лежать в основі гендерного розриву в мобільності Встановлення ключових чинників, що обмежують вертикальну та горизонтальну мобільність жінок Практичні рекомендації для зниження гендерного розриву в мобільності на індивідуальному, сімейному та інституційному рівнях</p>

<p>Тема: Вплив етнічної та міграційної приналежності на соціальну мобільність</p> <p>Вивчити особливості мобільності представників різних етнічних/національних меншин</p> <p>Дослідити вплив міграційного статусу (внутрішні/зовнішні мігранти) на мобільність</p> <p>Порівняти канали мобільності корінного населення та етнічних/міграційних груп</p> <p>Запропонувати заходи для забезпечення рівних можливостей мобільності</p>	<p>Дослідити характерні моделі та траєкторії мобільності етнічних/національних меншин</p> <p>Визначити особливості соціальної мобільності внутрішніх та зовнішніх мігрантів</p> <p>Виявити відмінності в каналах та механізмах мобільності корінного населення та етнічних/міграційних меншин</p> <p>Розробити практичні рекомендації щодо зниження етнічних і міграційних бар'єрів у процесах соціальної мобільності</p>	<p>Виявити ключові чинники, що визначають специфіку мобільності цих груп</p> <p>Встановити, як міграційний статус впливає на можливості вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Визначити, наскільки ці канали є відкритими та доступними для різних груп</p> <p>Сформулювати політичні та інституційні пропозиції для підвищення рівності можливостей мобільності</p>
<p>Тема: Міжнародні порівняння соціальної мобільності</p> <p>Проаналізувати та порівняти показники вертикальної та горизонтальної мобільності в різних країнах</p> <p>Дослідити вплив соціально-економічних, політичних, культурних чинників на мобільність</p> <p>Виявити спільні тенденції та національні особливості мобільності</p> <p>Оцінити перспективи підвищення соціальної мобільності в Україні в глобальному контексті</p>	<p>Виявити закономірності та відмінності в рівнях вертикальної та горизонтальної мобільності серед різних країн</p> <p>Визначити ключові фактори, що впливають на мобільність населення в глобальному контексті</p> <p>Виокремити загальносвітові тренди у сфері соціальної мобільності</p> <p>Визначити основні виклики та можливості для підвищення соціальної мобільності в Україні</p>	<p>Побудувати порівняльні показники мобільності та проаналізувати міжнародні тренди</p> <p>Оцінити роль інституційних, структурних та культурних особливостей різних країн у формуванні мобільності</p> <p>Описати специфічні національні моделі та шляхи мобільності в різних соціокультурних контекстах</p> <p>Надати рекомендації щодо ефективних політик та заходів, спрямованих на збільшення мобільності населення</p>
<p>Тема: Взаємозв'язок між соціальною мобільністю та суб'єктивним благополуччям</p> <p>Дослідити, як вертикальна та горизонтальна мобільність</p>	<p>Виявити взаємозв'язок між різними типами соціальної мобільності та показниками суб'єктивного благополуччя на індивідуальному рівні</p>	<p>Визначити характер та напрямок впливу мобільності на задоволеність життям,</p>

<p>впливають на задоволеність життям, самооцінку, щастя тощо</p> <p>Порівняти показники суб'єктивного благополуччя серед представників різних класів і прошарків</p> <p>Виявити чинники, що опосередковують зв'язок мобільності та суб'єктивного благополуччя</p> <p>Розробити рекомендації щодо підвищення суб'єктивного благополуччя в контексті соціальної мобільності</p>	<p>Провести крос-класовий та крос-статусний порівняльний аналіз рівнів суб'єктивного благополуччя</p> <p>Визначити медіаторні та модераторні змінні, які впливають на взаємозв'язок між мобільністю та благополуччям</p> <p>Сформулювати практичні рекомендації для політиків, роботодавців та суспільства в цілому щодо створення умов для підвищення благополуччя в процесі соціальної мобільності</p>	<p>самооцінку, відчуття щастя тощо</p> <p>Оцінити, як різні позиції в соціальній ієрархії співвідносяться з відчуттям задоволеності життям, щастя тощо</p> <p>Дослідити роль матеріальних, когнітивних, психологічних та інших факторів у цьому процесі</p> <p>Окреслити напрями формування інституційних, освітніх, культурних умов, сприятливих для суб'єктивного благополуччя мобільних індивідів</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та здоров'я</p> <p>Проаналізувати взаємозв'язок між соціально-економічним статусом та показниками здоров'я</p> <p>Дослідити, як висхідна та низхідна мобільність впливають на фізичне та психічне здоров'я</p> <p>Вивчити механізми, що опосередковують вплив мобільності на здоров'я (стрес, спосіб життя, доступ до медичних послуг тощо)</p> <p>Запропонувати шляхи зниження негативного впливу мобільності на здоров'я різних верств населення</p>	<p>Встановити, як різні аспекти соціально-економічного статусу (освіта, дохід, професія тощо) пов'язані з об'єктивними та суб'єктивними показниками здоров'я</p> <p>Виявити відмінності в показниках здоров'я між представниками різних траєкторій мобільності (вертикальної та горизонтальної)</p> <p>Визначити проміжні змінні, які пояснюють взаємозв'язок між мобільністю та здоров'ям</p> <p>Розробити практичні рекомендації для державної політики, бізнесу та громадських ініціатив щодо підтримки здоров'я мобільних верств населення</p>	<p>Визначити характер та напрямок цих взаємозв'язків</p> <p>Оцінити, як напрямок та характер соціальної мобільності корелюють з самооцінкою здоров'я, хронічними захворюваннями, рівнем стресу тощо</p> <p>Дослідити роль психологічних, соціально-економічних, поведінкових та інших факторів у цьому процесі</p> <p>Окреслити напрями превентивних заходів, спрямованих на збереження фізичного та ментального благополуччя в умовах соціальної мобільності</p>

<p>Тема: Соціальна мобільність у контексті технологічних змін</p> <p>Дослідити, як автоматизація, роботизація та цифровізація впливають на структуру зайнятості та мобільність</p> <p>Проаналізувати, як змінюються канали та бар'єри для вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Вивчити, як трансформуються освітні стратегії та вимоги ринку праці в умовах технологічних зрушень</p> <p>Розробити рекомендації щодо підвищення адаптивності працівників до технологічних змін</p>	<p>Виявити зміни в попиті на різні професії та кваліфікації внаслідок технологічних трансформацій</p> <p>Визначити нові можливості та обмеження для соціального переміщення в умовах технологічних змін</p> <p>Проаналізувати, як змінюється зміст та структура навичок, необхідних для успішного працевлаштування</p> <p>Запропонувати ефективні підходи до розвитку компетенцій, необхідних для успішної кар'єрної мобільності в умовах автоматизації та цифровізації</p>	<p>Оцінити, як ці зміни впливають на канали вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Дослідити, як перебудовуються традиційні шляхи кар'єрного росту та міжпрофесійних переходів</p> <p>Оцінити, наскільки адекватними є існуючі освітні програми запитам ринку праці, що трансформується</p> <p>Сформулювати пропозиції для державної політики, системи освіти та роботодавців щодо підготовки кадрів до технологічних трансформацій</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та нерівність</p> <p>Дослідити взаємозв'язок між показниками соціальної мобільності (міжгенераційної, внутрішньогенераційної) та рівнем нерівності</p> <p>Проаналізувати, як зміни в мобільності впливають на структуру нерівності (за доходами, освітою, престижем тощо)</p> <p>Вивчити, як інституційні чинники (освіта, ринок праці, соціальна політика) опосередковують зв'язок між мобільністю та нерівністю</p> <p>Розробити пропозиції щодо зниження впливу нерівності на соціальну мобільність</p>	<p>Визначити, як рівень нерівності в суспільстві впливає на можливості вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Оцінити, яким чином динаміка соціальної мобільності впливає на диференціацію в суспільстві</p> <p>Визначити, яким чином інститути (освіта, ринок праці, соціальна політика) впливають на взаємозв'язок між мобільністю та нерівністю</p> <p>Сформулювати рекомендації для державної політики щодо зменшення бар'єрів для соціальної мобільності</p>	<p>Виявити, яким чином показники мобільності (зокрема, міжпоколінна та внутрішньопоколінна) пов'язані з рівнем нерівності</p> <p>Дослідити, як трансформація мобільності змінює ступінь нерівності за ключовими вимірами (доходи, освіта, професійний статус)</p> <p>Проаналізувати, як різні інституційні механізми можуть посилювати або послаблювати цей зв'язок</p> <p>Запропонувати підходи до подолання впливу нерівності на можливості вертикальної та горизонтальної мобільності</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність в умовах міграції</p>	<p>Визначити, як різні види міграції (внутрішня, зовнішня, вимушена)</p>	<p>Порівняти шанси мобільності в різних категорій мігрантів</p>

<p>Дослідити особливості мобільності серед різних категорій мігрантів (внутрішньо-країнових, міжнародних, біженців тощо) Проаналізувати, як міграція впливає на шанси індивідів щодо висхідної та низхідної мобільності Вивчити специфіку механізмів мобільності серед мігрантських спільнот Розробити пропозиції щодо підвищення мобільності серед мігрантських груп</p>	<p>впливають на можливості вертикальної та горизонтальної мобільності Оцінити, яким чином досвід міграції (як позитивний, так і негативний) впливає на можливості соціального просування чи деградації Дослідити, яким чином формуються та функціонують механізми мобільності всередині мігрантських громад Сформулювати рекомендації для державної політики, спрямованої на розширення можливостей мобільності для різних категорій мігрантів</p>	<p>(трудова, сімейна, біженці тощо) Визначити ключові чинники, що сприяють або перешкоджають мобільності в контексті міграційних процесів Виявити, як особливості соціальних зв'язків і структури мігрантських спільнот впливають на їх мобільність Запропонувати заходи, що можуть сприяти підвищенню мобільності в межах мігрантських громад</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та сімейні стратегії Дослідити, як сімейні фактори (соціальний статус, структура сім'ї, шлюбні стратегії тощо) впливають на мобільність індивідів Проаналізувати, як сімейні ресурси (матеріальні, культурні, соціальні) сприяють або обмежують мобільність Вивчити, яку роль відіграють трансгенераційні передачі статусу та спадкування в процесах мобільності Розробити рекомендації щодо використання сімейних стратегій для підвищення мобільності</p>	<p>Визначити, яким чином сімейне походження, склад сім'ї та сімейні практики (шлюбні, репродуктивні тощо) впливають на можливості вертикальної та горизонтальної мобільності Оцінити, яким чином доступ до різних видів сімейних ресурсів (фінансових, освітніх, соціальних зв'язків) впливає на можливості мобільності З'ясувати, як передача статусу, матеріальних та нематеріальних активів від поколінь до поколінь впливає на мобільність індивідів Сформулювати пропозиції для державної та сімейної політики, спрямовані на розширення можливостей мобільності через сприяння доступу до ключових сімейних ресурсів</p>	<p>Встановити, як різні сімейні ролі та позиції в сім'ї (батьки, діти, інші) пов'язані з мобільністю Виявити, які саме сімейні ресурси є ключовими для забезпечення висхідної та горизонтальної мобільності Дослідити, яким чином механізми спадкування та відтворення нерівності формують траєкторії мобільності Запропонувати практичні заходи, що можуть допомогти сім'ям ефективно реалізовувати стратегії підвищення мобільності</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та сімейні стратегії Дослідити, як сімейні фактори (соціальний статус, структура сім'ї, шлюбні</p>	<p>Визначити, яким чином сімейне походження, склад сім'ї та сімейні практики (шлюбні, репродуктивні тощо) впливають на</p>	<p>Отримання емпіричних даних про зв'язок між сімейними характеристиками та мобільністю індивідів</p>

<p>стратегії тощо) впливають на мобільність індивідів</p> <p>Проаналізувати, як сімейні ресурси (матеріальні, культурні, соціальні) сприяють або обмежують мобільність</p> <p>Вивчити, яку роль відіграють трансгенераційні передачі статусу та спадкування в процесах мобільності</p> <p>Розробити рекомендації щодо використання сімейних стратегій для підвищення мобільності</p>	<p>можливості вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Встановити, як різні сімейні ролі та позиції в сім'ї (батьки, діти, інші) пов'язані з мобільністю</p> <p>Оцінити, яким чином доступ до різних видів сімейних ресурсів (фінансових, освітніх, соціальних зв'язків) впливає на можливості мобільності</p> <p>Виявити, які саме сімейні ресурси є ключовими для забезпечення висхідної та горизонтальної мобільності</p> <p>З'ясувати, як передача статусу, матеріальних та нематеріальних активів від поколінь до поколінь впливає на мобільність індивідів</p> <p>Дослідити, яким чином механізми спадкування та відтворення нерівності формують траєкторії мобільності</p> <p>Сформулювати пропозиції для державної та сімейної політики, спрямовані на розширення можливостей мобільності через сприяння доступу до ключових сімейних ресурсів</p> <p>Запропонувати практичні заходи, що можуть допомогти сім'ям ефективно реалізовувати стратегії підвищення мобільності</p>	<p>Виявлення ключових сімейних факторів, що сприяють або перешкоджають соціальній мобільності</p> <p>- Розуміння ролі різних типів сімейних ресурсів у процесах соціальної мобільності</p> <p>Визначення найбільш впливових сімейних ресурсів, що сприяють чи обмежують можливості мобільності</p> <p>Розуміння того, як трансгенераційні процеси відтворення статусу та нерівності впливають на соціальну мобільність</p> <p>Виявлення конкретних механізмів передачі соціального статусу між поколіннями, що впливають на мобільність</p> <p>Розробка конкретних рекомендацій щодо сімейної та державної політики, спрямованих на підтримку та розширення можливостей соціальної мобільності</p> <p>Отримання практичних рекомендацій, які можуть бути використані сім'ями для реалізації стратегій підвищення мобільності своїх членів</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність у контексті екологічних змін</p> <p>Дослідити, як кліматичні зміни, екологічні катастрофи та ресурсні обмеження впливають на доступ до каналів вертикальної та горизонтальної мобільності</p>	<p>Визначити, яким чином зміни в навколишньому середовищі впливають на можливості соціальної мобільності</p>	<p>Виявлення ключових факторів, що обмежують або розширюють канали вертикальної та горизонтальної мобільності в умовах екологічних змін</p>

<p>Проаналізувати, яким чином екологічні виклики (дефіцит води, опустелювання, втрата родючих земель тощо) змінюють структури зайнятості та соціальну стратифікацію</p> <p>Вивчити, як екологічні міграції, урбанізація та соціально-екологічні конфлікти пов'язані із динамікою соціальної мобільності</p> <p>Розробити рекомендації щодо «справедливого переходу» до сталого розвитку, що забезпечує рівні можливості мобільності</p> <p>Ці тематичні напрямки розширюють дослідницьку перспективу, дозволяючи вивчати, як нові соціальні, технологічні, глобальні та екологічні трансформації впливають на процеси соціальної мобільності в сучасному світі</p>	<p>Розкрити зв'язок між екологічними проблемами та трансформаціями в сферах зайнятості та соціальної структури суспільства</p> <p>Визначити, як процеси екологічних міграцій, урбанізації та соціально-екологічних конфліктів впливають на соціальну мобільність</p> <p>Визначити політики та заходи, які б сприяли забезпеченню рівних можливостей соціальної мобільності в умовах переходу до сталого розвитку</p>	<p>Прогнозування змін у структурі зайнятості та соціальній стратифікації під впливом екологічних викликів</p> <p>Встановлення взаємозв'язків між екологічними, міграційними та конфліктними процесами та динамікою соціальної мобільності</p> <p>Напрацювання практичних рекомендацій для впровадження принципів «справедливого переходу» з метою забезпечення соціальної мобільності</p>
<p>Тема: Глобалізація та транснаціональна мобільність</p> <p>Дослідити моделі міжнародної мобільності (міграція, транснаціональні кар'єри, «глобальні таланти» тощо)</p> <p>Проаналізувати, як глобальні економічні, культурні та політичні взаємозв'язки впливають на горизонтальну та вертикальну мобільність</p> <p>Вивчити, як особливості міграційних режимів та політик щодо висококваліфікованих кадрів обумовлюють нерівності в доступі до транснаціональної мобільності</p> <p>Розробити рекомендації щодо управління транснаціональною мобільністю для</p>	<p>Виявити різні форми та моделі транснаціональної мобільності, такі як міграція, транснаціональні кар'єри, «глобальні таланти» тощо.</p> <p>Зрозуміти, як економічні, культурні та політичні аспекти глобалізації впливають на горизонтальну (міграцію) та вертикальну (кар'єрний ріст) мобільність.</p> <p>Дослідити, як особливості міграційних політик, особливо щодо висококваліфікованих працівників, створюють нерівності в можливостях транснаціональної мобільності.</p> <p>Запропонувати підходи та заходи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для</p>	<p>Комплексне розуміння різних шляхів та схем міжнародної мобільності працівників та фахівців.</p> <p>Виявлення ключових факторів глобалізації, що сприяють або перешкоджають транснаціональній мобільності.</p> <p>Розуміння взаємозв'язку між міграційними режимами та нерівностями у доступі до міжнародної трудової мобільності.</p> <p>Набір практичних рекомендацій для формування ефективної політики у сфері</p>

забезпечення рівних можливостей	транснаціональної мобільності.	управління глобальною трудовою мобільністю.
<p>Тема: Соціальна мобільність у контексті глобалізації</p> <p>Дослідити, як процеси глобалізації, міжнародної міграції та зміни у світовому розподілі праці впливають на моделі соціальної мобільності</p> <p>Проаналізувати, яким чином транснаціональна мобільність та накопичення «глобального» капіталу пов'язані із висхідною соціальною мобільністю</p> <p>Вивчити, як локальні та глобальні нерівності взаємопов'язані, формуючи обмеження та можливості для мобільності різних соціальних груп</p> <p>Розробити рекомендації щодо регулювання глобальних процесів для забезпечення справедливіших умов соціальної мобільності</p>	<p>Виявити, як процеси глобалізації, міжнародної міграції та трансформації ринку праці впливають на моделі соціальної мобільності.</p> <p>Визначити, яким чином транснаціональна мобільність та накопичення «глобального» капіталу пов'язані з можливостями для висхідної соціальної мобільності.</p> <p>Дослідити, як локальні та глобальні нерівності пов'язані між собою та визначають обмеження та можливості для мобільності різних соціальних груп.</p> <p>Запропонувати підходи та заходи, спрямовані на регулювання глобальних процесів для створення більш справедливих умов соціальної мобільності.</p>	<p>Комплексне розуміння взаємозв'язку між глобальними процесами та закономірностями соціальної мобільності.</p> <p>Розуміння ролі транснаціональної мобільності та «глобального» капіталу у формуванні траєкторій соціальної мобільності.</p> <p>Виявлення ключових механізмів, через які локальні та глобальні нерівності впливають на доступ до соціальної мобільності.</p> <p>Набір практичних рекомендацій для формування ефективної політики, що сприяє забезпеченню рівних можливостей для соціальної мобільності в умовах глобалізації.</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та цифровізація</p> <p>Дослідити, як поширення цифрових технологій та інтернету впливає на канали вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Проаналізувати, яким чином доступ до цифрових ресурсів, навичок та соціальних мереж пов'язаний із соціальною мобільністю різних груп</p> <p>Вивчити, як цифрові платформи та алгоритми впливають на процеси відбору, оцінювання та винагородження, пов'язані із висхідною мобільністю</p> <p>Розробити рекомендації щодо використання цифрових технологій для забезпечення рівних</p>	<p>Виявити, як розвиток цифрових технологій та доступність інтернету впливають на процеси вертикальної (висхідної та низхідної) та горизонтальної мобільності.</p> <p>Дослідити, як нерівний доступ до цифрових ресурсів, навичок та соціальних мереж впливає на можливості соціальної мобільності для різних соціальних груп.</p> <p>Проаналізувати, яким чином використання цифрових платформ та алгоритмічних систем впливає на процеси рекрутингу, оцінювання та винагородження, що визначають можливості для</p>	<p>Комплексне розуміння того, як цифровізація трансформує традиційні канали соціальної мобільності.</p> <p>Виявлення ключових аспектів цифровізації, що зумовлюють нерівність можливостей для соціальної мобільності.</p> <p>Розуміння того, як цифрові технології трансформують механізми, що регулюють доступ до можливостей для висхідної мобільності.</p>

<p>можливостей соціальної мобільності</p>	<p>висхідної соціальної мобільності. Запропонувати підходи та заходи, спрямовані на використання цифрових технологій для створення більш справедливих умов для соціальної мобільності.</p>	<p>Набір практичних рекомендацій щодо регулювання та застосування цифрових технологій, спрямованих на забезпечення рівного доступу до можливостей соціальної мобільності.</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та просторовий розвиток Дослідити, як особливості регіонального розвитку (нерівномірність розміщення ресурсів, інфраструктури, робочих місць) формують відмінності в мобільності між територіями Проаналізувати, яким чином просторова мобільність (міграція, маятникова трудова мобільність) пов'язана із соціальною мобільністю Вивчити, як урбаністичні процеси, джентрифікація та субурбанізація впливають на доступ до каналів мобільності для різних соціальних груп Розробити рекомендації щодо збалансованого просторового розвитку, спрямованого на підвищення рівності можливостей мобільності Ці тематичні напрямки дозволяють дослідити соціокультурні, демографічні та просторові аспекти, що впливають на процеси соціальної мобільності в сучасних суспільствах. Реалізація даного завдання має на меті всебічне дослідження взаємозв'язку між просторовим розвитком, урбаністичними процесами та соціальною мобільністю, а також розробку рекомендацій для зменшення</p>	<p>Виявити основні фактори нерівномірного регіонального розвитку, які впливають на мобільність населення Встановити, як різні форми просторової мобільності (міграція, маятникова трудова мобільність) впливають на соціальну мобільність Визначити, як трансформація міського середовища (джентрифікація, субурбанізація) впливає на доступність каналів мобільності для різних соціальних груп Запропонувати шляхи вирівнювання можливостей мобільності через збалансований просторовий розвиток</p>	<p>Розуміння взаємозв'язку між регіональною диференціацією та просторовою мобільністю Висновки щодо взаємозв'язку між просторовою та соціальною мобільністю Розуміння впливу урбаністичних процесів на нерівний доступ до можливостей мобільності Конкретні рекомендації щодо політики, спрямованої на підвищення рівності в доступі до каналів мобільності</p>

<p>нерівностей у доступі до можливостей мобільності.</p>		
<p>Тема: Соціальна мобільність і нові форми зайнятості Дослідити, як зміни в характері праці (гіг-економіка, фріланс, платформові моделі тощо) впливають на моделі мобільності Проаналізувати, які нові канали та бар'єри для вертикальної і горизонтальної мобільності створюють нові форми зайнятості Вивчити, як трансформуються освітні та кар'єрні стратегії в умовах нестандартної зайнятості Розробити пропозиції щодо підтримки мобільності в межах нетипових форм трудової діяльності Ці теми спрямовані на поглиблення розуміння студентами соціальної мобільності в контексті різноманітних соціальних нерівностей та сучасних трансформацій ринку праці. Вони дозволяють розглянути, як мобільність перетинається з гендерними, етнічними, міграційними та трудовими процесами.</p>	<p>Поглибити розуміння студентами впливу нових форм зайнятості на соціальну мобільність</p> <p>Виявити особливості мобільності в умовах нетипових форм зайнятості</p> <p>Дослідити, як нові форми зайнятості впливають на освітні та кар'єрні траєкторії</p> <p>Сформулювати рекомендації для сприяння соціальній мобільності в сучасних умовах ринку праці</p>	<p>Аналіз того, як нестандартні форми трудової діяльності створюють нові канали та бар'єри для вертикальної і горизонтальної мобільності</p> <p>Розуміння студентами специфіки соціальної мобільності у контексті гіг-економіки, фрілансу, платформових моделей тощо</p> <p>Висновки про те, як люди адаптують свою освіту та кар'єрні плани до вимог нетипових форм зайнятості</p> <p>Конкретні пропозиції щодо політики, програм чи інституцій, які могли б підтримувати мобільність в контексті гіг-економіки, фрілансу тощо</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та гендерна нерівність Дослідити, як гендерні відмінності впливають на моделі соціальної мобільності Проаналізувати, чи різняться механізми та бар'єри для вертикальної мобільності чоловіків та жінок Вивчити, як гендерні стереотипи та дискримінація на ринку праці позначаються на мобільності</p>	<p>Виявити зв'язок між гендером і особливостями соціальної мобільності</p> <p>Визначити особливості мобільності чоловіків та жінок</p> <p>Дослідити вплив гендерної нерівності на кар'єрні траєкторії</p>	<p>Розуміння студентами того, як гендер формує специфічні моделі вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Висновки щодо відмінностей у рушійних силах та перешкодах на шляху до вищих позицій для представників різних гендерів</p> <p>Розуміння студентами того, яким чином упередження та</p>

<p>Розробити рекомендації щодо зниження гендерного розриву в соціальній мобільності</p>	<p>Сформулювати пропозиції для зменшення нерівностей у мобільності</p>	<p>дискримінація на основі гендеру обмежують мобільність Конкретні пропозиції щодо політик, програм чи інституційних змін, які могли б сприяти гендерній рівності в плані соціальної мобільності</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та етнорасова нерівність Дослідити, як етнічна та расова належність впливають на шанси індивіда щодо вертикальної та горизонтальної мобільності Проаналізувати, які чинники (дискримінація, доступ до ресурсів, культурні відмінності тощо) обумовлюють нерівність в мобільності Вивчити специфіку механізмів мобільності серед різних етнорасових груп Розробити рекомендації щодо подолання етнорасової нерівності в соціальній мобільності</p>	<p>Визначити вплив етно-расової приналежності на соціальну мобільність</p> <p>Виявити ключові фактори, що зумовлюють нерівність в мобільності на етно-расовій основі</p> <p>Дослідити особливості процесів мобільності представників різних етнічних та расових груп</p> <p>Сформулювати пропозиції для зменшення диспропорцій в мобільності на етнічно-расовій основі</p>	<p>Розуміння студентами того, яким чином етнічна та расова ідентичність формують можливості для вертикального та горизонтального переміщення в соціальній структурі Висновки щодо комплексу соціально-економічних, культурних та інституційних бар'єрів, які перешкоджають рівним можливостям мобільності Розуміння студентами специфічних практик та стратегій, що використовуються різними спільнотами для досягнення соціальної мобільності Конкретні пропозиції щодо політик, програм чи інституційних змін, які могли б сприяти рівності можливостей мобільності незалежно від етнічної чи расової приналежності</p>
<p>Тема: Міжпоколіннєва мобільність та династичні нерівності Дослідити механізми передачі переваг та недоліків між поколіннями, що впливають на рівні соціальної мобільності Проаналізувати, як особливості сімейного виховання, спадкування капіталів та освітніх можливостей формують династичну відтворюваність статусу</p>	<p>Виявити ключові фактори, що зумовлюють міжпоколіннєву відтворюваність статусу</p> <p>Дослідити роль сім'ї та спадкування в процесах міжпоколіннєвої мобільності</p>	<p>Розуміння студентами комплексу соціально-економічних, культурних та інституційних механізмів, що сприяють або перешкоджають вертикальній мобільності між поколіннями Висновки про визначальний вплив сімейних ресурсів, культурного капіталу та освітніх можливостей на збереження високого</p>

<p>Вивчити, як трансформація сімейних структур, гендерних ролей та фертильності впливає на моделі міжпоколінневої мобільності</p> <p>Розробити рекомендації щодо політики, спрямованої на подолання династичної відтворюваності нерівностей</p>	<p>Проаналізувати, яким чином зміни в сімейних структурах, гендерних патернах та дітородній поведінці впливають на характер міжпоколінневої мобільності</p> <p>Сформулювати пропозиції щодо державної політики, здатної зменшити вплив родинного статусу на життєві шанси індивідів</p>	<p>статусу в межах родинних династій</p> <p>Розуміння студентами того, як демографічні та сімейно-гендерні трансформації модифікують усталені моделі передачі статусу між поколіннями</p> <p>Конкретні пропозиції стосовно освітніх, податкових, сімейних та інших політик, спрямованих на забезпечення рівності можливостей соціальної мобільності поза межами династичних нерівностей</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та ціннісні трансформації</p> <p>Дослідити, як зміни в культурних, релігійних та ідеологічних уявленнях впливають на моделі соціальної мобільності</p> <p>Проаналізувати, як ціннісні орієнтації (індивідуалізм, колективізм, гендерні ролі тощо) позначаються на доступі до каналів вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Вивчити, як нові соціальні рухи та цінності постмодерну змінюють усталені уявлення про статусну ієрархію та її легітимацію</p> <p>Розробити рекомендації щодо формування ціннісно-культурного середовища, сприятливого для рівних можливостей соціальної мобільності</p>	<p>Виявити вплив трансформацій ціннісно-культурної сфери на процеси вертикальної та горизонтальної мобільності</p> <p>Виявити, яким чином ціннісні системи впливають на нерівні можливості мобільності різних соціальних груп</p> <p>Дослідити вплив змін в ціннісно-нормативних комплексах (індивідуалізм, екологізм, фемінізм тощо) на сприйняття та легітимацію соціальної стратифікації</p> <p>Сформулювати пропозиції щодо культурної політики, здатної створити ціннісно-культурне підґрунтя для забезпечення рівності можливостей соціальної мобільності</p>	<p>Розуміння студентами того, як динаміка культурних, релігійних та ідеологічних орієнтацій суспільства модифікує усталені патерни соціальної мобільності</p> <p>Висновки щодо ролі ціннісних орієнтацій (індивідуалізму, колективізму, гендерних уявлень тощо) у відтворенні або подоланні нерівностей в доступі до освіти, занять, статусів</p> <p>Розуміння студентами того, як постмодерні культурні трансформації та нові соціальні рухи підважують традиційну статусну ієрархію та легітимність соціальної нерівності</p> <p>Конкретні пропозиції щодо трансформації системи освіти, засобів масової інформації, культурних індустрій тощо з метою утвердження ціннісних орієнтацій, сприятливих для рівності можливостей</p>

<p>Тема: Соціальна мобільність та сталий розвиток</p> <p>Дослідити, як зміни в економічній, соціальній та екологічній сферах, пов'язані із забезпеченням сталого розвитку, впливають на моделі мобільності</p> <p>Проаналізувати, як екологічні фактори (кліматичні зміни, нерівномірність ресурсів) позначаються на нерівностях у мобільності</p> <p>Вивчити, як трансформація зайнятості, освіти та інфраструктури в контексті сталого розвитку змінюють канали соціальної мобільності</p> <p>Розробити рекомендації щодо забезпечення соціальної мобільності в умовах сталого розвитку</p> <p>Ці теми пропонують дослідити вплив технологічних, глобалізаційних та екологічних факторів на процеси соціальної мобільності, що дозволить краще зрозуміти динаміку сучасних суспільних трансформацій.</p>	<p>Виявити взаємозв'язок між процесами сталого розвитку та трансформацією соціальної мобільності</p> <p>Визначити, яким чином екологічні виклики (зміна клімату, дефіцит ресурсів) поглиблюють нерівності у доступі до різних видів мобільності</p> <p>Дослідити, як зміни в ключових сферах життя, спрямовані на сталий розвиток, видозмінюють традиційні шляхи та можливості соціальної мобільності</p> <p>Визначити ефективні підходи до підтримки та розширення можливостей соціальної мобільності в контексті сталого розвитку</p> <p>загальна мета цього дослідження - вивчити, як процеси сталого розвитку впливають на динаміку соціальної мобільності населення, і розробити відповідні рекомендації для підтримки мобільності в нових умовах. Очікувані результати включають отримання більш глибокого розуміння взаємозв'язків між сталим розвитком і мобільністю, визначення ключових викликів і можливостей у цій сфері, а також вироблення практичних рекомендацій щодо політики та заходів для забезпечення соціальної</p>	<p>Розуміння того, як заходи щодо сталого розвитку (наприклад, екологічні, економічні та соціальні) впливають на можливості та моделі соціальної мобільності населення</p> <p>Отримання даних про те, як екологічні чинники впливають на нерівномірність можливостей вертикальної та горизонтальної мобільності суспільства</p> <p>Отримання розуміння того, яким чином екологічні, економічні та соціальні трансформації, зумовлені переходом до сталого розвитку, впливають на канали вертикальної та горизонтальної мобільності населення</p> <p>Вироблення конкретних рекомендацій і пропозицій щодо політики та заходів, спрямованих на забезпечення соціальної мобільності в умовах трансформацій, зумовлених переходом до сталого розвитку</p> <p>Основні очікувані результати цього дослідження включають:</p> <p>Отримання більш глибокого розуміння взаємозв'язків між процесами сталого розвитку та динамікою соціальної мобільності населення. Це дасть змогу краще з'ясувати, яким чином зміни, пов'язані зі сталим розвитком, можуть впливати на можливості соціальної мобільності людей.</p> <p>Визначення ключових викликів і можливостей у</p>
--	---	---

	<p>мобільності в контексті сталого розвитку.</p>	<p>сфері забезпечення соціальної мобільності в контексті сталого розвитку. Тобто дослідження має виявити як бар'єри, так і сприятливі фактори для підтримки соціальної мобільності в нових економічних, соціальних та екологічних умовах.</p> <p>Розроблення практичних рекомендацій щодо політики та заходів, спрямованих на забезпечення соціальної мобільності в умовах переходу до сталого розвитку. Ці рекомендації можуть бути корисними для урядів, місцевих громад та інших зацікавлених сторін.</p> <p>Загалом, це дослідження має важливе значення, оскільки сприятиме глибшому розумінню взаємодії між процесами сталого розвитку та динамікою соціальної мобільності, що дозволить розробляти більш ефективні стратегії та політики для забезпечення соціальної справедливості та рівних можливостей у контексті сталого майбутнього.</p>
<p>Тема: Соціальна мобільність та нові технології</p> <p>Дослідити, як розвиток інформаційних технологій, штучного інтелекту, роботизації тощо впливає на структуру зайнятості та канали вертикальної мобільності</p> <p>Проаналізувати, як цифровізація, автоматизація та платформенна економіка змінюють доступ до ресурсів</p>	<p>Визначити, яким чином нові технології змінюють структуру ринку праці та можливості кар'єрного зростання</p>	<p>Отримання глибокого розуміння взаємозв'язку між технологічними інноваціями та трансформацією зайнятості</p> <p>Ідентифікація ключових тенденцій у зміні каналів вертикальної мобільності під впливом нових технологій</p> <p>Виявлення ключових факторів, що визначають нерівний доступ до ресурсів соціальної</p>

<p>мобільності (освіта, зайнятість, соціальні мережі) Вивчити, як технологічні інновації впливають на нерівності в мобільності між різними соціальними групами Розробити рекомендації щодо використання нових технологій для підвищення соціальної мобільності</p>	<p>Вивчити, яким чином технологічні зміни впливають на можливості доступу до освіти, працевлаштування та соціальних зв'язків</p> <p>З'ясувати, чи сприяють чи посилюють нові технології соціальну стратифікацію та нерівності в мобільності</p> <p>Визначити, як нові технології можуть бути використані для покращення доступу до ресурсів мобільності та зменшення нерівностей</p>	<p>мобільності в умовах цифровізації та платформеної економіки Розуміння трансформації ролі освіти, зайнятості та соціальних мереж у забезпеченні соціальної мобільності Виявлення механізмів, через які технологічні зміни можуть посилювати або зменшувати нерівності в соціальній мобільності Краще розуміння диференційованого впливу технологій на соціальні групи з різним статусом та ресурсами Формулювання практичних рекомендацій для політики та управлінських рішень щодо застосування технологічних інновацій для підтримки соціальної мобільності. Окреслення перспективних напрямів використання технологій для забезпечення рівних можливостей соціальної мобільності</p>
	<p>Проаналізувати взаємозв'язок між політичними трансформаціями та можливостями соціальної мобільності Дослідити, як різні політичні та економічні режими створюють нерівні можливості для соціальної мобільності</p> <p>Визначити, яким чином політичні механізми (пільги, дискримінація, переслідування) впливають на нерівний доступ до</p>	<p>Визначення ключових механізмів, через які політичні зміни впливають на шанси індивідів щодо мобільності Виявлення специфічних особливостей впливу авторитарних, ліберальних, соціалістичних та інших систем на вертикальну та горизонтальну мобільність Категоризація та оцінка впливу різних політичних інструментів на нерівності в мобільності</p> <p>Набір практичних рекомендацій для підвищення соціальної</p>

	ключових ресурсів, що сприяють мобільності Запропонувати конкретні заходи, спрямовані на зменшення нерівностей у мобільності за різних політичних систем	мобільності в авторитарних, ліберальних, соціалістичних та інших типах політичних режимів
Тема: Соціальна мобільність та сімейні стратегії Дослідити, як сімейні фактори (соціальний статус, структура сім'ї, шлюбні стратегії тощо) впливають на мобільність індивідів Проаналізувати, як сімейні ресурси (матеріальні, культурні, соціальні) сприяють або обмежують мобільність Вивчити, яку роль відіграють трансгенераційні передачі статусу та спадкування в процесах мобільності Розробити рекомендації щодо використання сімейних стратегій для підвищення мобільності	Виявити ключові сімейні характеристики, що визначають можливості вертикальної та горизонтальної мобільності Дослідити, яким чином наявність та доступ до різних видів сімейного капіталу впливають на шанси індивідів щодо мобільності Проаналізувати, як успадкування статусу та ресурсів від попередніх поколень впливає на можливості мобільності наступних поколінь Запропонувати конкретні способи, за допомогою яких сім'ї можуть сприяти зростанню мобільності своїх членів	Побудова комплексної моделі впливу різних сімейних факторів на соціальну мобільність Визначення механізмів, через які різні типи сімейних ресурсів (фінансові, культурні, соціальні) сприяють або перешкоджають мобільності Оцінка ступеню впливу міжгенераційної передачі соціального положення на процеси вертикальної та горизонтальної мобільності Набір практичних рекомендацій для сімей щодо ефективного використання сімейних ресурсів та стратегій для підвищення соціальної мобільності
Тема: Регіональні особливості соціальної мобільності Дослідити, як макрорегіональні (міжкраїнові, міжрегіональні) відмінності впливають на моделі вертикальної та горизонтальної мобільності Проаналізувати, які чинники (економічні, культурні, інституційні) обумовлюють територіальні нерівності в мобільності Вивчити, як особливості локальних ринків праці та	Виявити ключові регіональні чинники, що зумовлюють варіативність моделей та інтенсивності соціальної мобільності Визначити, які саме характеристики регіонів (економічний розвиток, культурні традиції, інституційне середовище) формують нерівності в можливостях мобільності Дослідити, яким чином регіональні відмінності в організації ринків праці та освіти впливають на мобільність населення	Побудова комплексної моделі взаємозв'язку макрорегіональних відмінностей та особливостей соціальної мобільності Систематизація ключових факторів, що зумовлюють регіональні диспропорції у вертикальній та горизонтальній мобільності Виявлення механізмів, через які особливості локальних ринків праці та освітніх систем сприяють

освітніх систем позначаються на мобільності Розробити рекомендації щодо зниження регіональних диспропорцій у соціальній мобільності	Запропонувати конкретні заходи, спрямовані на вирівнювання можливостей мобільності в різних регіонах	або обмежують мобільність Набір практичних рекомендацій для органів влади та регіональних суб'єктів щодо скорочення нерівностей у соціальній мобільності
--	--	---

Ці теми дозволяють студентам-магістрам поглибити свої знання з теорій соціальної стратифікації та мобільності, набути дослідницьких компетенцій, а також застосувати отримані навички для аналізу актуальних соціальних процесів в Україні. Пропоновані завдання дозволяють розглянути соціальну мобільність у ширшому контексті, виявити її взаємозв'язки з іншими соціальними процесами та явищами. Такі дослідницькі завдання сприятимуть глибшому розумінню студентами механізмів функціонування стратифікаційної системи суспільства.